

**ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАЛТЫН ЭРХ ЗҮЙН ОРЧИН: БУСАД ОРНУУДЫН ТУРШЛАГА БА
МОНГОЛ УЛСЫН ЭРХ ЗҮЙН ОРЧНЫ ӨНӨӨГИЙН БАЙДАЛ**
(ХАРЬЦУУЛСАН СУДАЛГАА)

*Ц. Норовдондог (Ph.D), Д. Мягмарцэрэн, Г. Билгээ,
Д. Байгалмаа, Ц. Батдорж, Г. Гэрэл, Ч.Онончимэг*

Агуулга

Оршил хэсэг

Судалгааны үр дүн

Нэг. Бусад орнуудын хөрөнгө оруулалтын эрх зүйн орчин, туршлага

1. Вьетнам улс
2. Индонези улс
3. Казахстан улс
4. ОХУ
5. Бразил улс
6. Чили улс
7. Өмнөд Америкийн орнууд

Хоёр. Монгол улсын хөрөнгө оруулалтын эрх зүйн орчин, өнөөгийн байдал

Хавсралт 1.

- Монгол Улсад бүртгэгдсэн гадаадын шууд хөрөнгө оруулалтын дүн, 1990 - 2011, салбараар

Хавсралт 2.

- Монгол Улсад бүртгэгдсэн гадаадын хөрөнгө оруулалттай компанийн тоо 1990 - 2011 он

Хавсралт 3.

- Монгол Улсад бүртгэгдсэн гадаадын шууд хөрөнгө оруулалтын дүн 1990 - 2011, улсаар

Хавсралт 4.

- Монгол Улсад бүртгэгдсэн гадаадын шууд хөрөнгө оруулалттай компанийн тоо – улсаар 1990 - 2011 он

Хавсралт 5.

- Татварын ерөнхий хуулиар тогтоосон татварын төрлүүд болон тэдгээрийн хувь хэмжээний лавлагаа

***

ОРШИЛ ХЭСЭГ

УИХ -ын гишүүн Л. Энх - Амгалан нарын 5 гишүүнээс 2012 оны 9 -р сарын 10 -ний өдрийн 10/1461 тоот албан бичгээр ирүүлсэн захиалгын дагуу “Хөрөнгө оруулалтын эрх зүйн орчин: Бусад орнуудын туршлага ба Монгол улсын эрх зүйн орчны өнөөгийн байдал” сэдэвт харьцуулсан судалгааг УИХ -ын Тамгын газрын Судалгааны төвийн судлаачид гүйцэтгэв. Судалгаанд захиалгад ирүүлсэн хүсэлтийн дагуу гадаадын болон дотоодын хөрөнгө оруулалтыг нийтлэг байдлаар зохицуулсан Вьетнам, Индонези, Казахстан, мөн гадаадын хөрөнгө оруулалтыг тусад нь салбар хуулиар зохицуулсан Бразиль, Чили,

ОХУ зэрэг орнуудын туршлагыг авч үзэв. Гадаадын хөрөнгө оруулалтаар эдийн засгаа амжилттай хөгжүүлсэн туршлага бүхий орнууд, эдийн засгийн өсөлт, хөгжлөөр манай улстай ойролцоо улс орнууд гэсэн шалгуурыг үндэслэн судалгаанд хамрагдсан орнуудыг сонгосон болно.

Судалгаанд хамрагдсан орнуудын хувьд дараахь асуудлуудаар мэдээллийн хайлт хийж, олдсон мэдээллүдийг харьцуулан судалсан болно. Үүнд:

- Хөрөнгө оруулалтын өнөөгийн байдлын талаархи тоон мэдээлэл;
- Хөрөнгө оруулалтын эрх зүйн зохицуулалтын орчны талаарх мэдээлэл;
- Хөрөнгө оруулалтын талаар баримталж буй бодлого, зарчим
- Хөрөнгө оруулалтын тогтвортой байдлын нөхцөл, татварын болон бусад хөнгөлөлт, хөрөнгө оруулалтыг хамгаалах, баталгаажуулах
- Гадаадын болон үндэсний хөрөнгө оруулагчдад хандах хандлага, тэгш боломж
- Гадаад, дотоодын хөрөнгө оруулалтын бүртгэл, хяналт
- Хөрөнгө оруулалтыг хязгаарлах, хориглох хүрээ
- Хөрөнгө оруулалтыг дэмжих бодлого, урамшуулал болон бусад зохицуулалтыг дэлгэрүүлэн авч үзсэн.

Судалгаанд, Монгол Улсын гадаадын болон дотоодын хөрөнгө оруулалтын талаарх тоон мэдээллийг 1990 - 2011 онуудын хооронд дахь тоон үзүүлэлтээр авч үзэн, гадаадын болон дотоодын хөрөнгө оруулалтын эрх зүйн орчны нөхцөл, татварын орчныг одоо мөрдөж байгаа хууль, тогтоомжийн хүрээнд судалсан болно.

СУДАЛГААНЫ ҮР ДҮН

Судалгаанаас үзэхэд, аль ч улсын хувьд гадаадын хөрөнгө оруулалтыг дэмжихийн зэрэгцээ дотоодын хөрөнгө оруулалт, дотоодоос гадаад улс руу хийх хөрөнгө оруулалтыг дэмжих бодлогыг тэнцвэртэй баримталж байна. Үүний зэрэгцээ гадаадаас оруулах хөрөнгө оруулалтанд тодорхой хязгаарлалт тогтоох, тухайн улс орны хөгжилд түлхэц болохуйц салбарыг дэмжих үүднээс хөрөнгө оруулалтын давуу эрх, дэмжлэг урамшуулал олгох зэрэг асуудлыг улс орон бүр өөрийн хууль эрх зүйн орчиндоо тусгасан байна.

Судалгааны ажлыг гүйцэтгэх явцад зарим улсын хувьд захиалагчаас ирүүлсэн хүсэлтэд нийцсэн баримт бичиг, эрх зүйн актууд олдоогүй тул нарийвчилсан мэдээлэл гаргаж өгөх боломжгүй байлаа. Судалгаанаас үзэхэд:

1. Хөрөнгө оруулалтын эрх зүйн орчныг дотоодын болон гадаадын гэж ангилахгүйгээр, ижил тэгш боломжтой байхаар зохицуулсан орнуудын хувьд дараахь нийтлэг хандлага ажиглагдаж байна. Тухайлбал,
  - Гадаад болон дотоодын хөрөнгө оруулагчдад хуулийн хүрээнд эрх тэгш хандах бөгөөд хөрөнгө оруулалтын давуу эрх болон хөнгөлөлт урамшуулалыг нэгэн адил эдлүүлэх;
  - Гадаадын хөрөнгө оруулалтын хуулиуд нь ерөнхийдөө гадаадын хөрөнгө оруулалтыг хянах, дэмжин зохицуулахад чиглэгдэх ба дараахь шинжийг агуулсан байна. Үүнд:
    - ✓ Хөрөнгө оруулалтыг түлхүү дэмжсэн, элдэв хязгаарлалтыг аль болох бага байлгахад чиглэсэн байх
    - ✓ Хөрөнгө оруулалтыг төрөл бүрийн арга механизмаар дэмжих ч, дотоодын оролцоог илүү чухалчлах хандлагатай, квот тогтоох зохицуулалтыг агуулсан

- ✓ Гадаадын хөрөнгө оруулалтыг зөвшөөрч байгаа боловч дотоодын хяналтанд байлгах бодлого
2. Хөрөнгө оруулагчийн үйл ажиллагаа явуулах орчин болон татварын орчин, тогтвортой байдлын гэрээний тухайд:
- Хөрөнгө оруулалтыг тодорхой нэг салбарт чиглүүлэх, эсхүл тодорхой нутаг дэвсгэрт хөрөнгө оруулалт хийхэд хандуулахад зориулан гадаадын болон дотоодын хөрөнгө оруулагч нарт татварын хөнгөлөлт үзүүлэх, давуу эрх олгохоор зохицуулсан;
  - Хөрөнгө оруулагчдад татварын хөнгөлөлт эдлүүлэх, газар ашиглах талаар дэмжлэг үзүүлэх болон хуульд заасан бусад үндэслэлээр татварын хөнгөлөлтийг олгох. Тухайлбал, тодорхой хөрөнгө оруулах шаардлагатай салбарын тоног төхөөрөмж, техник хэрэгсэлийг импортын татвараас чөлөөлөх, газар ашиглалтын татвар, түрээс зэргээс чөлөөлөх, ашиглах хугацааны хувьд хөнгөлөлт эдлүүлэх талаарх хуулийн зохицуулалтууд байна.
  - Гадаадаас урт хугацаанд оруулах хөрөнгө оруулалтыг тогтвортой байлгах үүднээс тогтвортой байдлын гэрээ эсхүл хөрөнгө оруулалтын гэрээ байгуулах боломжтой. Ингэхдээ
    - ✓ Тухайн гэрээний зүйл /Тухайлбал байгалийн баялаг/-ийг эзэмших эрх нь төсөл хэрэгжүүлэгчид шилжих
    - ✓ Гэрээний үргэлжлэх хугацаа нь 30-40 жил байх.
    - ✓ Төсөл хэрэгжүүлэгч нь бүх эрсдэлийг хүлээхийн зэрэгцээ ашгийн мөн дийлэнх хэсгийг авах.
    - ✓ Төсөл хэрэгжүүлэгчид урт хугацааны татварын тогтвортой байдлыг бий болгох зэрэг нөхцөлүүдийг тусгахаар заасан байна.
3. Дотоодын хөрөнгө оруулагчийн эрх зүйн орчин, татварын зохицуулалт:
- Дийлэнх орны хувьд гадаадын хөрөнгө оруулагч, дотоодын хөрөнгө оруулагчдын хувьд хуулийн зохицуулалт, эрх зүйн боломж ижил тэгш байна.
  - Вьетнамын хөрөнгө оруулалтын хуулиар Дотоодын хөрөнгө оруулалтын бүртгэлийг хуульчилан тогтоож өгсөн. Өөрөөр хэлбэл тухайн улс оронд улсын төсвийн хөрөнгөөр болон хувийн хэвшлийн хөрөнгөөр оруулсан хөрөнгө оруулалтыг хуульд заасан нөхцөлийг хангаж байгаа тохиолдолд бүртгүүлэхийг хуульчилан тогтоож өгсөн.
4. Улс орны стратегийн ач холбогдол бүхий салбарт хөрөнгө оруулалтыг чиглүүлэх талаарх эрх зүйн зохицуулалт: Судалгаанд хамрагдсан ихэнх орнуудын хувьд энэ талаар нарийвчлан зохицуулсан эрх зүйн актууд олдсонгүй. Вьетнамын хуульд Аж үйлдвэрийн парк, экспортын бүс, өндөр технологийн парк, эсвэл эдийн засгийн бүс нутгуудад хөрөнгө оруулалт хийж буй хөрөнгө оруулагчдад давуу эрх олгох талаар хуульчилан зохицуулсан байна. ОХУ-ын хувьд стратегийн салбарт оруулах гадаадын хөрөнгө оруулалтыг хязгаарлах, зохицуулах тухай асуудлыг бие даасан хуулиар болон салбарын хууль тогтоомжоор зохицуулсан байдаг. Энэ талаар 2009 онд Судалгааны төв тусгайлсан судалгаа, мэдээллийг УИХ-ын гишүүдэд гаргаж өгсөн болно.
5. Хөрөнгө оруулалтын хязгаарлалтын талаар:

Аль ч орны хувьд гадаадын хөрөнгө оруулалтыг тодорхой бодлогын хүрээнд дэмжих, гадаадын хөрөнгө оруулагчдад таатай нөхцөл олгоход анхаарч байдаг боловч зарим тодорхой хязгаарлалтыг хууль эрх зүйн орчноороо дамжуулан тавьдаг байна. Эдгээр

хязгаарлалтууд нь нийтлэг агуулгаараа үндэсний аюулгүй байдлаа хамгаалахад чиглэгдэж байгаа бол хөгжингүй орнуудын хувьд дотоодын эдийн засгаа хамгаалах үүднээс тодорхой салбаруудад шууд болон шууд бус байдлаар хязгаарлалт, хориглолт тавьдаг байна. Гадаадын хөрөнгө оруулалтыг хязгаарлах арга хэлбэрүүдийн хувьд:

- Гадаадын хөрөнгө оруулалтыг хязгаарлах хамгийн түгээмэл арга бол хөрөнгө оруулалтын хувь хэмжээнд хязгаарлалт тогтоох явдал юм. Тухайлбал: БНХАУ -д хөрөнгө оруулалтын 51%, Энэтхэгт 40%, Солонгост 50%, Мексикт 49% хүртэлх хувь нь тухайн улс үндэстний өөрийн хөрөнгө оруулалт байхыг зөвшөөрсөн байдаг.
- Хөрөнгө оруулалтын хувь хэмжээнээс гадна эдийн засгийн тодорхой нэг салбарын хувьд хязгаарлалт хийж болох бөгөөд ингэхдээ
  - ✓ Зөвхөн тухайн улс эсвэл дотоодын компани л хөрөнгө оруулах эрхтэй эдийн засгийн салбар /тухайн улсад харьцангуй өндөр түвшинд хөгжихсөн салбар, дотоодын үйлдвэрлэгчийн хөрөнгө оруулж чадах жижиг дунд үйлдвэрийн салбаруудад ихэвчлэн энэ хязгаарлалтыг тогтоодог. Тухайлбал: Франц улсад мэдээллийн хэрэгсэл, шуудан холбоо харилцаа, төмөр зам, цахилгаан, газ зэрэг салбар зөвхөн төрийн эсвэл төрийн өмчийн компаниудад нээлттэй байдаг бол ОХУ-д даатгалын салбар, үнэт цаасны арилжааны салбарт гадны хөрөнгө оруулахыг хорьсон.
  - ✓ Тоотой хэдэн гадаадын хөрөнгө оруулагчид л хөрөнгө оруулах эрхтэй аль нэг тодорхой салбар /гадаадын хөрөнгө оруулалтад тодорхой хэмжээний хязгаарлалт бүхий салбаруудыг тухайн улс янз бүрийн шалтгаанаар хязгаарладаг. Тухайлбал: Өмнөд Солонгост ажлын хүчийг ихээр шаарддаг салбар, түүхий эд боловсруулалт, дотоодын зах зээл рүү чиглэсэн салбаруудыг тодорхой хэмжээгээр хязгаарлаж байдаг. Австрали улсад радио, телевиз, мэдээллийн салбарт гадаадын хөрөнгө оруулалтыг 20% хүртэл хязгаарласан байна./
  - ✓ Гадаадын хөрөнгө оруулалтыг бүрэн дэмжих салбар /гадаадын хөрөнгө оруулагчдын хувьд бүрэн нээлттэй салбар нь ихэвчлэн дотоодын хүчин чадал, нөөц багатай, дотоодын ажилгүйдлийг багасгах, гадаад худалдааны экспортын хэмжээг ихэсгэхэд чиглэгдсэн салбарууд/ гэж байна.

Монгол улсын хувьд “Гадаадын хөрөнгө оруулалтын тухай хууль”, “Стратегийн ач холбогдол бүхий салбарт үйл ажиллагаа явуулж байгаа аж ахуйн нэгжид гадаадын хөрөнгө оруулалтыг зохицуулах тухай”, “Концессийн тухай хууль”, “Ашигт малтмалын тухай хууль” болон Татварын багц хуулиуд зэрэг хууль эрх зүйн актуудаар хөрөнгө оруулалтын орчныг зохицуулж байна.

Одоо хүчин төгөлдөр мөрдөж буй хууль эрх зүйн орчны хүрээнд ихэвчлэн гадаадын хөрөнгө оруулалтыг дэмжих, хөрөнгө оруулалтын таатай орчин бүрдүүлэх, хөнгөлөлт болон давуу эрх олгох асуудлыг түлхүү зохицуулсан байна. Дотоодын хөрөнгө оруулагчдын хувьд хөрөнгө оруулалтад тэгш боломж олгох, хөнгөлөлт эдлүүлэх, тогтвортой байдлын гэрээ хийх зэрэг асуудлыг тодорхой хуульчилсан, нарийвчлан зохицуулсан байдал хангалтгүй байна.

***

НЭГ. БУСАД ОРНУУДЫН ТУРШЛАГА, ЭРХ ЗҮЙН ОРЧИН

1. ВЬЕТНАМ

❖ Хөрөнгө оруулалтын өнөөгийн байдал:

Вьетнам улсын эдийн засаг хурдацтай хөгжиж байгаа ба сүүлийн 10 жилд эдийн засгийн өсөлт дунджаар 7,5 хувьтай байна¹. Вьетнам улсын гадаадын хөрөнгө оруулалтын хэмжээ 2010 онд 18,6 тэрбум ам.долл -т хүрсэн бөгөөд нийт хөрөнгө оруулалтын 74.2% -ийг дотоодын шууд хөрөнгө оруулалт, 25.8 хувийг гадаадын шууд хөрөнгө оруулалт эзэлсэн байна. Вьетнам улсын гол хөрөнгө оруулагчдад Малайз, Япон, Тайвань, Канад улсууд бөгөөд Канад улсын хувьд хөрөнгө оруулалт хийдэг гол салбарт уул уурхай, газрын тос, байгалийн хий, боловсрол, үл хөдлөх хөрөнгө болон санхүү, даатгалын үйлчилгээ зэрэг орно.

Одоогоор Канадын компани 99 төсөлд 4,7 тэрбум долларын хөрөнгө оруулалт хийж, гадаадын хөрөнгө оруулагчдаас 13-р байрт жагссан байна. Вьетнамын хамгийн их экспортолдог бараа бүтээгдэхүүний төрөлд будаа, кофе, самар, нэхмэл эдлэл, электрон бараа, компьютер, далайн хоол, модон бараа бүтээгдэхүүн зэрэг ордог.

❖ Хөрөнгө оруулалтын орчин:

1	Хөрөнгө оруулалтын хууль эрх зүйн орчин	<p>Вьетнам улсад хөрөнгө оруулалтын үйл ажиллагааг зохицуулдаг олон хууль байдаг ба доорх хуулиудаар гол үйл ажиллагааг зохицуулна.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Хөрөнгө оруулалтын тухай хууль /Law on Investment, Law No.59/2005/Qh11/ 2. Газрын тухай хууль 3. Барилга байгууламжын тухай хууль <p>Хөрөнгө оруулалтын тухай хуулиар бизнесийн зорилготой ХО-ын үйл ажиллагаа, хөрөнгө оруулагчдын эрх үүрэг, ашиг сонирхол болон хууль ёсны эрхийг хангах, ХО-ыг дэмжих болон давуу эрх олгох, тус улсын хөрөнгө оруулалтын төрийн зохицуулалт болон Вьетнам улсаас гадаадад хийх хөрөнгө оруулалтын үйл ажиллагааг зохицуулна. Энэхүү хууль нь 2006 оны 7 сарын 1-ээс эхлэн хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж байгаа.</p>
2	Хөрөнгө оруулалтын бодлого	<ul style="list-style-type: none"> - Хөрөнгө оруулагчид хуулиар хориглоогүй хүрээ, салбар, худалдаанд хөрөнгө оруулалт хийж болно. Түүнчлэн Вьетнам улсын хуулинд заасны дагуу өөрсдийн эрхэлж буй хөрөнгө оруулалтын үйл ажиллагаанд шийдвэр гаргах эрхтэй. - Эдийн засгийн бүх салбарт хөрөнгө оруулалт хийж буй гадаад, дотоодын хөрөнгө оруулагчдад улсаас хуулийн дагуу тэгш хандана. - Хөрөнгө оруулагчийн эзэмших хөрөнгө, мөнгө, орлого түүнчлэн хуулийн дагуух эрх ашигийг улсаас хамгаална. - Хөрөнгө оруулалт хийх хүрээ, нутаг дэвсгэрт хөрөнгө оруулалт хийж буй хөрөнгө оруулагчдад хөрөнгө оруулалтын давуу эрх олгох бодлогыг улсаас батлан гаргана.

¹ Вьетнам улс нь Дэлхийн банкнаас гаргадаг “2011 оны Бизнес Эрхлэх жагсаалт” -ын 78 дугаар байрт жагсаж, бизнес эрхлэхэд таатай улс орнуудын тоонд ордог.

3	Гадаад, дотоодын хөрөнгө оруулалтын бүртгэлийн үйл ажиллагаа	<p>Хөрөнгө оруулалтын тухай хуулийн 45-р зүйл Дотоодын хөрөнгө оруулалтын төслийн хөрөнгө оруулалтын бүртгэл:</p> <ol style="list-style-type: none"> Дотоодын хөрөнгө оруулалтын хэмжээ тус бүр нь 15 тэрбум Вьетнам доноос бага, мөн түүнчлэн хөрөнгө оруулалтыг хязгаарлах хүрээний жагсаалтанд ороогүй төсөл бол, хөрөнгө оруулагч нь хөрөнгө оруулалтын бүртгэлийг хийх шаардлагагүй. Дотоодын хөрөнгө оруулалтын хэмжээ тус бүр нь 15 тэрбум Вьетнам доноос их ба 300 тэрбум Вьетнам доноос бага, мөн түүнчлэн хөрөнгө оруулалтыг хязгаарлах хүрээний жагсаалтанд ороогүй төсөл бол, хөрөнгө оруулагч нь Мужийн Хөрөнгө Оруулалтын Асуудал Эрхэлсэн Улсын Захиргааны Байгууллагын тогтоосон хэв журмын дагуу хөрөнгө оруулалтын бүртгэлийг хийнэ. Хөрөнгө оруулагчийн хөрөнгө оруулалтын гэрчилгээ авахаар хүсэлт гаргасан Мужийн Хөрөнгө Оруулалтын Асуудал Эрхэлсэн Улсын Захиргааны Байгууллага нь хөрөнгө оруулалтын гэрчилгээг олгоно. <p>Гадаадын хөрөнгө оруулалтын төслийн хөрөнгө оруулалтын бүртгэл /46-р зүйл/</p> <ol style="list-style-type: none"> Гадаадын хөрөнгө оруулалтын хэмжээ тус бүр нь 300 тэрбум Вьетнам доноос бага бол, мөн түүнчлэн хөрөнгө оруулалтыг хязгаарлах хүрээний жагсаалтанд ороогүй төсөл бол, хөрөнгө оруулагч нь Мужийн Хөрөнгө Оруулалтын Асуудал Эрхэлсэн Улсын Захиргааны Байгууллагын тогтоосон хэв журмын дагуу хөрөнгө оруулалтын бүртгэлийн процедурыг хийж хөрөнгө оруулалтын гэрчилгээг авна. <p>Хөрөнгө оруулалтын төслийн хяналт шалгалт /47-р зүйл /</p> <ol style="list-style-type: none"> Гадаад, дотоодын хөрөнгө оруулалтын хэмжээ тус бүр нь 300 тэрбум Вьетнам донтой тэнцэх буюу түүнээс их бол, мөн тухайн төсөл нь хөрөнгө оруулалтыг хязгаарлах төслийн жагсаалтанд орсон бол, хөрөнгө оруулалтын гэрчилгээг авахдаа хяналт шалгалтыг хийнэ. Хөрөнгө оруулалтын хяналт шалгалтын хугацаа нь бүрэн бүтэн, хүчин төгөлдөр материалыг хүлээн авснаас хойш 30 өдрөөс хэтрэхгүй байна. Шаардлагатай тохиолдолд энэ хугацааг сунгаж болох ба 45 өдрөөс хэтрэхгүй байна.
5	Гадаадын болон үндэсний хөрөнгө оруулагчдын хандлагын ялгаа	<p>Хуулинд зааснаар гадаад, дотоодын хөрөнгө оруулагчдад хуулийн өмнө тэгш эрхтэй байх бөгөөд давуу эрхийн баталгааг нэгэн адил олгоно.</p>
6	Хөрөнгө оруулалтын хориглолт, хязгаарлалт	<p>Хөрөнгө оруулалтыг хязгаарлах хүрээнд:</p> <ul style="list-style-type: none"> Үндэсний батлан хамгаалах, аюулгүй байдал, нийгмийн хэв журам, аюулгүй байдалд нөлөөлөх салбар Банк санхүүгийн салбар Олон нийтийн эрүүл мэндэд нөлөөлөх салбар Соёл, мэдээ мэдээлэл, хэвлэл мэдээллийн салбар Үзвэр үйлчилгээ Үл хөдлөх хөрөнгийн бизнес Байгалийн баялаг, уул уурхайн судалгаа, нээлт хийх болон экологи байгаль орчин Боловсрол сургалт Хуульд заасан бусад салбарууд

7	Хөрөнгө оруулалтанд олгох давуу эрх /татвар, газар болон бусад/	<p>Давуу эрх эдлэх хөрөнгө оруулалтын хүрээнд /27-р зүйл/</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Шинэ материал, бүтээгдэхүүн, шинэ эрчим хүч, өндөр технологи, био технологи, мэдээлэл технологи, механик инженерийн бүтээгдэхүүн үйлдвэр 2. Фирм, газар тариалан, ойн болон усан бүтээгдэхүүн, давс, нийлмэл материал үржүүлэх, ургамлын шинэ төрөл эсвэл амьтан үржүүлэг 3. Өндөр технологи, орчин үеийн техникийн хэрэглээ, байгаль орчны хамгаалалт, өндөр технологийн хөгжил, судалгаа 4. Их хэмжээний хөдөлмөрийн хүч, ажиллах хүч 5. Дэд бүтцийг хөгжүүлэх болон барих, том хэмжээний чухал төслүүд 6. Боловсрол, сургалт, эрүүл мэнд, биеийн тамир, спорт болон үндэсний соёлыг хөгжүүлэх 7. Үндэсний гар урлал, аж үйлдвэрийн хөгжил 8. Бусад дэмжлэг хэрэгтэй бүтээгдэхүүн, үйлчилгээ <p>Хөрөнгө оруулалтын давуу эрх эдлэх нутаг дэвсгэрт /28-р зүйл/</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Нийгэм эдийн засгийн маш хүнд нөхцөл байдалтай нутаг дэвсгэр 2. Аж үйлдвэрийн парк, экспортын бүс нутаг, өндөр технологийн парк, эдийн засгийн бүс нутаг. <p>Хөрөнгө оруулалтын давуу эрх эдлэх, хөрөнгө оруулалтыг хязгаарлах хүрээ болон нутаг дэвсгэрүүдийн жагсаалтыг нийтлэн гаргана /31-р зүйл/.</p> <p>Хөрөнгө оруулалтын давуу эрхийг эдлэх хөрөнгө оруулагчид тавигдах шаардлага /32-р зүйл/</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ХО-ын давуу эрх эдлэх хөрөнгө оруулагч нь уг хуулийн 27, 28-р зүйлд заасан хөрөнгө оруулалтын төсөлтэй байх ёстой. Энэ шаардлагыг хангасан хөрөнгө оруулагч нь энэ хууль болон холбогдох бусад хуулинд заасан давуу эрхүүдийг эдэлж болно. 2. ХО-ын давуу эрхийг эдлэх этгээд нь шинэ хөрөнгө оруулалтын төсөл, хөрөнгө оруулалтын төслийн хүрээг өргөтгөх, үйл ажиллагааны чадварыг дээшлүүлэх, технологийн шинэчлэл, бүтээгдэхүүний чанарыг сайжруулах, байгаль орчны бохирдлыг бууруулах зэрэг шаардлагыг хангасан байх ёстой. <p>Татварын давуу эрх /33-р зүйл/</p> <ul style="list-style-type: none"> - ХО-тын төсөлтэй хөрөнгө оруулагчид нь татварын хуулинд заасны дагуу татварын хөнгөлөлттэй хувь хэмжээ, татварын хөнгөлөлттэй хувь хэмжээг эдлэх хугацаа, татварын хөнгөлөлт, татвараас чөлөөлөх зэрэг давуу эрхүүдийг эдэлнэ. - Вьетнам улсын импорт экспортын татварын хуулинд заасны дагуу ХО-тын төслийн гүйцэтгэлийн тоног төхөөрөмж, материалыг импортлоход импортын татвараас чөлөөлнө. - Татварын хуулинд заасны дагуу хөрөнгө оруулалтын давуу эрх эдлэх төслийн технологийн шилжүүлэлтийн орлогоос орлогын албан татварыг чөлөөлнө. <p>Газар ашиглалтад эдлэх давуу эрх /36-р зүйл/</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Хөрөнгө оруулалтын төслийн газар ашиглалтын хугацаа 50 жилээс хэтрэхгүй байна. Хууль заасан шаардлагатай тохиолдолд газрын түрээсийн хугацааг 70 жилээс ихгүйгээр олгож болно. 2. Газар ашиглалтын хугацаа дууссаны дараа, хэрэв хөрөнгө оруулагчид газрын хуулийг сахин биелүүлж байсан бөгөөд үргэлжлүүлэн газар ашиглах хүсэлтэй бол холбогдох зөвшөөрлийг олгоно. 3. ХО-ын хийж буй хөрөнгө оруулалтын төсөл нь хөрөнгө оруулалтын давуу эрх эдлэх хүрээ эсвэл нутаг дэвсгэрт тохирч байвал, холбогдох хуулийн дагуу газрын түрээс болон газар ашиглалтын татварын хөнгөлөлт эдлэх эсвэл татвараас чөлөөлүүлж болно. <p>Аж үйлдвэрийн парк, экспортын бүс, өндөр технологийн парк, эсвэл эдийн засгийн бүс нутгуудад хөрөнгө оруулалт хийж буй хөрөнгө оруулагчдын эдлэх давуу эрх /37-р зүйл/</p>
---	---	--

8	Хөрөнгө оруулалтын давуу эрхийн гэрчилгээний өргөдөл гаргах нь	<ol style="list-style-type: none"> 1. ХО-д хөрөнгө оруулалтын давуу эрхийн гэрчилгээний өргөдөл гаргахдаа хөрөнгө оруулалтын бүртгэлийн процедурыг гүйцэтгэнэ. 2. ХО-ын хяналт шалгалтанд орсон, давуу эрхийг эдлэх нөхцлийг хангасан дотоодын ХО-ын төслүүд эдлэх хөрөнгө оруулалтын давуу эрхийг тэдний хөрөнгө оруулалтын гэрчилгээнд бичиж өгнө. 3. Давуу эрх эдлэх нөхцлийг хангасан ГХО-ын төслүүдэд, хөрөнгө оруулалтын давуу эрхийг тэдний хөрөнгө оруулалтын гэрчилгээнд бичиж өгнө.
9	Гадаадад хийх хөрөнгө оруулалт	<p>Гадаадад хийх хөрөнгө оруулалт /74-р зүйл/</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Гадаадад хийх хөрөнгө оруулалтын үйл ажиллагаанд тааламжтай нөхцөл бүрдүүлэх болон гадаадад хөрөнгө оруулалт хийж буй Вьетнамын хөрөнгө оруулагчийн хуулийн ашиг сонирхлыг Бүгд Найрамдах Социалист Вьетнам Улстай хэлэлцээр хийсэн талын хэлэлцээрийн дагуу хамгаална. <p>Гадаадад хийх хөрөнгө оруулалтыг дэмжих ба хориглох хүрээ /75-р зүйл/</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Вьетнам улс нь гадаадад хөдөлмөр экспортлох, Вьетнамын үндэсний гар урлал болон аж үйлдвэрийг үр дүнтэй дэмжих, зах зээл өргөтгөх, мөн хөрөнгө оруулалт хийх улсад байгалийн баялагийг нээх гэсэн салбаруудад хөрөнгө оруулалт хийж буй бүхий л эдийн засгийн байгууллага, хуулийн этгээдийг дэмжинэ. 2. Вьетнам улс нь улсын нууц, аюулгүй байдал, батлан хамгаалах, түүх, соёл уламжлалд хохирол учруулж болох холбогдох хөрөнгө оруулалтын төсөлд гадаадад хийх хөрөнгө оруулалтын зөвшөөрөл олгохыг хориглоно.

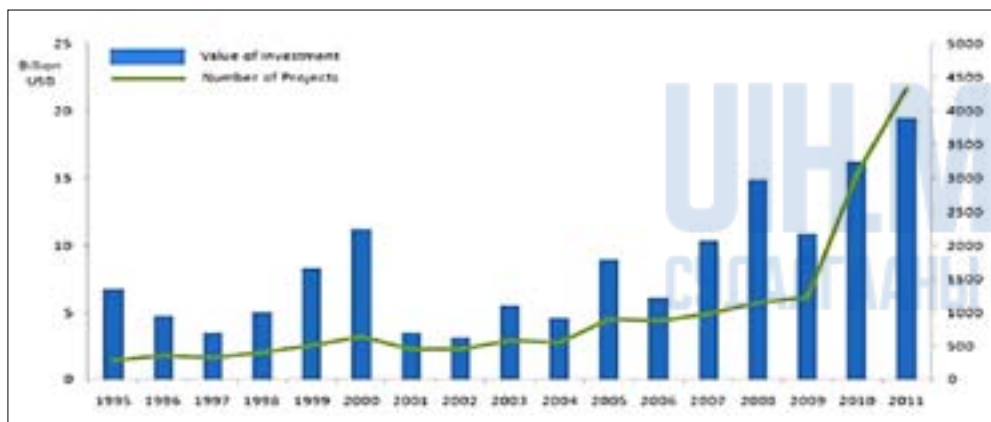
* * *

2. ИНДОНЕЗИ

❖ Хөрөнгө оруулалтын өнөөгийн байдал:

Индонези улс нь хурдацтай хөгжиж буй тэнцвэртэй эдийн засагтай улс юм. Газар тариалангийн салбар нь түүхэнд голлох үүрэг гүйцэтгэдэг байсан бол сүүлийн 40 жилийн турш уул уурхайн салбар нь эдийн засагт чухал байр суурийг эзэлж байна. Хамгийн их экспортолдог бараа бүтээгдэхүүний төрөлд газрын тос, байгалийн хий, нүүрс болон бусад уул уурхайн бүтээгдэхүүн, газар тариалангийн бүтээгдэхүүн, электрон машин, тоног төхөөрөмж, загас зэрэг ордог.²

Зураг 1.

1995 - 2011 оны хооронд Индонези улсад хийгдсэн хөрөнгө оруулалтын дүн болон төслийн тоо

² 2011 онд Дэлхийн эдийн засгийн форумас гаргадаг Дэлхийн Өрсөлдөх Чадварын тайланд 139 орноос 44 дүгээр байрт жагссан үзүүлэлт нь хөрөнгө оруулалт хийхэд таатай улсуудын тоонд орсон байна.

Статистик мэдээллээс харахад 2012 оны 3-р улирлын байдлаар Индонези улсын хөрөнгө оруулалтын нийт хэмжээний 31 хувийг дотоодын шууд хөрөнгө оруулалт, 69 хувийг гадаадын шууд хөрөнгө оруулалт тус тус эзэлж байна.

2012 оны 3 -р улирлын байдлаар Индонези улсад хийж буй гадаадын хөрөнгө оруулалтын гол салбаруудад: машин, бусад тээврийн үйлдвэр 0,5 тэр бум ам.долл, цаас, хэвлэх үйлдвэр 0,7 тэр бум ам.долл, тээвэр харилцаа холбоо 0,8 тэрбум ам.долл, уул уурхай 1,1 тэрбум ам.долл, хими, эм үйлдвэрлэл 1,1 тэрбум ам.долл бусад салбар 2,1 тэрбум ам.долл байна. Хөрөнгө Оруулалтын Зохицуулах Зөвлөл нь /Indonesia Investment Coordinating Board/ Индонезийн гадаад, дотоодын хөрөнгө оруулалтын ихэнх төсөлд зөвшөөрөл олгох ба харин Засгийн газрын агентлаг, яамдууд нь газрын тос, байгалийн хий, банк, даатгалын салбарын хөрөнгө оруулалтыг хариуцна.

❖ Хөрөнгө оруулалтын орчин:

1	Хөрөнгө оруулалтын хууль эрх зүйн орчин	Бүгд Найрамдах Индонези улсын Хөрөнгө оруулалтын тухай хууль, 2007-25 /Law of The Republic of Indonesia, Concerning Investment, Number: 25 Of 2007/ Хөрөнгө оруулалт гэж Бүгд Найрамдах Индонези улсын нутаг дэвсгэрт бизнес эрхэлж буй гадаад, дотоодын хөрөнгө оруулагчдын хөрөнгө оруулалтын аливаа бүх төрлүүдийг хэлнэ.
2	Хөрөнгө оруулалтын зарчим	1. Засгийн газар хөрөнгө оруулалтын үндсэн бодлогыг тодорхойлохдоо: <ul style="list-style-type: none"> - Үндэсний эдийн засгийн өрсөлдөх чадварыг дээшлүүлэх зорилгоор үндэсний үр ашигтай бизнесийн хөрөнгө оруулалтын орчинг бүрдүүлэх - Хөрөнгө оруулалтын хэмжээг ихэсгэх зорилготой. 2. Дээрх үндсэн бодлогыг хэрэгжүүлэхийн тулд Засгийн газар нь Үндэсний эрх ашигт үндэслэн гадаад, дотоодын хөрөнгө оруулагчдад ижил тааламжтай нөхцөл олгоно.
3	Гадаадын болон үндэсний хөрөнгө оруулагчдын хандлагын ялгаа	Уг хуульд зааснаар гадаад, дотоодын хөрөнгө оруулагчдад эрх зүйн баталгааг нэгэн адил олгох бөгөөд уг хуулийн хүрээнд зөвшөөрөгдсөн аливаа үйл ажиллагаа, хөрөнгө оруулалтыг дэмжих.

4	Хөрөнгө оруулалтын тааламжтай нөхцөл	<p>Уг хуулиар хөрөнгө оруулагчид нэн тааламжтай нөхцөлийг бизнесийн үйл ажиллагаагаа өргөтгөж буй хөрөнгө оруулагчидад болон шинээр бизнес эрхэлж буй хөрөнгө оруулагчид олгоно.</p> <p>Уг тааламжтай нөхцөлийг олгохдоо хуулийн 18-р зүйлд тухайн хөрөнгө оруулагчид тавигдах шаардагуудыг хуульчилан тогтоож өгсөн байдаг. Шалгуурыг хангасан хөрөнгө оруулагчидад дараах хөнгөлөлтийг олгоно.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Тодорхой заасан хугацаанд хийсэн хөрөнгө оруулалтын тодорхой заасан түвшинд хүртэлх орлогын албан татварын суутгал хийх; - Дотоодод үйлдвэрлэх боломжгүй үйлдвэрийн хэрэгсэл, тоног төхөөрөмж, машин импортлоход, импортын татварын хөнгөлөлт эдлэх эсвэл импортын татвараас чөлөөлөх - Тодорхой заасан хугацаанд тодорхой нөхцөлтэйгээр бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэхэд түүний түүхий эдийг эсвэл туслах материалыг импортлоход, импортын татварын хөнгөлөлт эдлэх эсвэл импортын татвараас чөлөөлөх - Тодорхой заасан хугацаанд дотоодод үйлдвэрлэх боломжгүй үйлдвэрийн хэрэгсэл, тоног төхөөрөмж, машин импортлоход нэмэгдсэн өртгийн албаны татварын хөнгөлөлт эсвэл татвар төлөх хугацааг хойшлуулах - Тодорхой заасан нутаг дэвсгэрт, тодорхой заасан бизнесийн салбарт үл хөдлөх хөрөнгийн татварын хөнгөлөлт эдлэх <p>Хууль заасан тааламжтай нөхцөл, давуу байдлыг Засгийн газраас тодорхойлсон Үндэсний аж үйлдвэрийн бодлогын баримт бичигт тулгуурлан олгодог байна. Мөн түүнчлэн Засгийн газраас доор заасан үйлчилгээ болон лицензийн тааламжтай нөхцлийг хөрөнгө оруулалтын компаниудад олгоно:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Газрын эрх 2) Цагаачлалын албаны үйлчилгээний тааламжтай нөхцөл 3) Импортын лицензийн тааламжтай нөхцөл <p>Дээр дурьдсан үйлчилгээ болон газрын эрхийн зөвшөөрлийг хөрөнгө оруулагчийн хүсэлтийн дагуу доор заасан хэлбэрээр сунгаж, үргэлжлүүлэн сунгаж, шинэчлэж болно:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Түрээсийг 95 жилээр олгох ба 60 жилээр үргэлжлүүлэн сунгаж болох ба мөн цаашид 35 жилээр шинэчилж болно. 2) Барилгын эрхийг 80 жилээр олгох ба 50 жилээр үргэлжлүүлэн сунгаж болох ба мөн цаашид 30 жилээр шинэчилж болно. 3) Хэрэглээний эрхийг 70 жилээр олгох ба 45 жилээр үргэлжлүүлэн сунгаж болох ба мөн цаашид 25 жилээр шинэчилж болно. <p>Импортын лицензийн хөнгөлөлтийг олгох бүтээгдэхүүн нь:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Худалдааны зохицуулах хуулийг зөрчөөгүй аливаа бүтээгдэхүүн. 2) Үндэсний аюулгүй байдал, эрүүл мэнд, хүрээлэн буй орчин болон ёс заншилд сөрөг нөлөө үзүүлэхгүй аливаа бүтээгдэхүүн. 3) Гадаадаас Индонези улсад шилжүүлсэн үйлдвэрийн аливаа бүтээгдэхүүн. 4) Өөрсдийн бүтээгдэхүүний хэрэгцээнд зориулан материал эсвэл үйлдвэрлэлийн хэрэгсэл, тоног төхөөрөмж байна.
---	--------------------------------------	---

3. КАЗАХСТАН

Хөрөнгө оруулалтын өнөөгийн байдал

2010 оны байдлаар тус улсын нийт хөрөнгө оруулалтын 48%-ийг хувийн хөрөнгө оруулалт, 30%-ийг гадаадын хөрөнгө оруулалт, үлдсэн 22% -ийг улсын төсвийн хөрөнгө оруулалт тус тус эзэлж байна. Энэ үзүүлэлтүүдийг 2006 оныхтой харьцуулахад хувийн хөрөнгө оруулалт 1,3 дахин, гадаадын хөрөнгө оруулалт 1,8 дахин, улсын хөрөнгө оруулалт 2,7 дахин тус тус өссөн байна. Казахстан улсын 2011 оны нийт хөрөнгө оруулалтын үзүүлэлтийг 2007 оныхтой харьцуулахад 47 хувиар, нэг хүнд ногдох хөрөнгө оруулалт 39 хувиар тус тус өссөн байна.

Хүснэгт 1. Хөрөнгө оруулалтын эх үүсвэр, сая тенге

	2006	2007	2008	2009	2010
Нийт хөрөнгө оруулалт	2 824 523	3 392 122	4 210 878	4 585 298	4 653 528
Үүнээс:					
• улсын	385 686	555 830	813 337	851 452	1 036 774
• хувийн	1 687 784	1 933 319	2 302 592	2 307 747	2 239 306
• гадаадын	751 053	902 973	1 094 949	1 426 099	1 377 448

2006 онд нийт хөрөнгө оруулалтын 47 хувийг аж үйлдвэрийн салбарт оруулж байсан бол 2010 онд 55% болж өссөн бөгөөд энэ хугацаанд аж үйлдвэрийн салбарт оруулж байсан хөрөнгө оруулалтын 65-68 хувь нь уул уурхайн салбарт орсон байна.³

❖ Хөрөнгө оруулалтын орчин:

1	Хөрөнгө оруулалтын хууль эрх зүйн орчин	<p>Хөрөнгө оруулалтын тухай хуулиар /2003/ Казахстан улсад хөрөнгө оруулалтын эрх зүйн болон эдийн засгийн үндэс, тус улсад хөрөнгө оруулах хөрөнгө оруулагчдын эрхийг хамгаалах, хөрөнгө оруулалтад үзүүлэх төрийн дэмжлэг, хөрөнгө оруулагч талуудын хооронд үүссэн маргааныг зохицуулах журам зэрэгтэй холбоотой харилцааг зохицуулсан байна.</p> <p>Уг хуулиар гадаадын төдийгүй дотоодын хөрөнгө оруулагчдад ялгаварлахгүйгээр зохицуулж өгсөн байна.</p> <p>Хөрөнгө оруулалт гэдэг нь хуулийн этгээдийн дүрмийн санд, эсхүл үйлдвэрлэлийн үйл ажиллагаа явуулахад шаардагдах тогтсон активыг нэмэгдүүлэх зорилгоор оруулж буй бүх төрлийн /хувийн хэрэгцээний бараа, бүтээгдэхүүнээс бусад нь/ хөрөнгийг, үүнд лизингийн гэрээ байгуулсан үеэс эхлэн санхүүгийн лизингийн зүйл болон эдгээр бүх хөрөнгөд хамаарах эрхийг хэлнэ хэмээн тусгажээ. Хөрөнгө оруулагч гэдэг нь Казахстан улсад хөрөнгө оруулалт хийж буй хувь хүн, хуулийн этгээд хэмээн тодорхойлсон байна.</p> <p>Төсвийн хөрөнгөөр, мөн түүнчлэн боловсрол, халамж, эрдэм шинжилгээ, эсхүл шашны үйл ажиллагаа явуулдаг ашгийн бус байгууллагад хөрөнгө оруулалт хийхтэй холбоотой харилцааг уг хуулиар зохицуулахгүй.</p>
---	---	--

³ Казахстан в 2010 году (статистический ежегодник). Эх сурвалж: <http://www.stat.kz/>

2	Хөрөнгө оруулагчийн эрх зүйн баталгаа	<p>Хөрөнгө оруулагчидад эрх зүйн баталгааг олгох бөгөөд үүнд төрийн байгууллагын зүгээс Казахстан улсын хуультай харьшилдах эрх зүйн акт шинээр гаргасан, эсхүл тийм байгууллагын албан тушаалтан хууль бус үйлдэл хийснээс хөрөнгө оруулагчид хохирол учруулсан тохиолдолд тус улсын Иргэний хуулиар зохицуулсаны дагуу хохирлоо барагдуулна.</p> <p>Уг хуулиар тогтвортой байдлын баталгаа хэмээн ойлголт үүсэж байгаа бөгөөд энэ нь хөрөнгө оруулагч, төрийн байгууллагын хооронд хийсэн гэрээний, талуудын харилцан тохиролцож хийсэн нэмэлт, өөрчлөлтөөс бусад нөхцөлийг уг баталгаагаар хангах ба дараах тохиолдолд хэрэгжихгүй:</p> <ul style="list-style-type: none"> • онцгой албан татварт барааны импорт, үйлдвэрлэл, борлуулах журам болон нөхцөлийг өөрчилж байдаг Бүгд Найрамдах Казахстан Улсын хууль тогтоомж өөрчлөгдсөн, эсхүл Бүгд Найрамдах Казахстан Улсын олон улсын гэрээ хүчин төгөлдөр болсон ба өөрчлөгдсөн бол • үндэсний болон экологийн аюулгүй байдлыг хангах, эрүүл мэнд, ёс суртахууныг хамгаалах үүднээс Казахстан улсын хууль тогтоомжид нэмэлт, өөрчлөлт орж буй бол
3	Хөрөнгө оруулалтын хөнгөлөлт	<p>Төрөөс үзүүлж буй дэмжлэг болох хөрөнгө оруулалтын преференц буюу хөнгөлөлт бөгөөд энэ нь хуулийн 1-т зааснаар Казахстан улсад хөрөнгө оруулалтын төслийг хэрэгжүүлж буй Казахстан улсын хуулийн этгээдэд хамаарна. Энэхүү дэмжлэгийн зорилго нь хөрөнгө оруулалтын орчныг таатай болгох, мөн түүнчлэн орчин үеийн технологийг ашиглах, казахстаны боловсон хүчний чадавхийг дээшлүүлэх, байгаль орчныг хамгаалах үйлдвэрлэлийг байгуулах, өргөтгөх, шинэчлэх хөрөнгө оруулалтыг урамшуулах зорилготой.</p> <p>Хөрөнгө оруулалтын хөнгөлөлтийг Засгийн газраас батлан гаргасан эдийн засгийн үйл ажиллагааны нэгдсэн ангилалтын түвшинд, эсхүл хөрөнгө оруулалтын стратегийн ач холбогдолтой төслийн жагсаалтад тэргүүлэх чиглэлийн үйл ажиллагаанд олгоно. Эрх бүхий байгууллагатай гэрээ байгуулсанаар дараах хөрөнгө оруулалтын хөнгөлөлтийг эдэлнэ:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Гаалийн албан татвараас чөлөөлөх <ul style="list-style-type: none"> - Хөрөнгө оруулалтын төслийг хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай тоног төхөөрөмж, түүний сэлбэг, түүхий эд /Гаалийн холбоо болон Казахстан улсын хууль тогтоомжид нийцсэн/, импортлоход гаалийн албан татвараас чөлөөлөгдөнө. - Энэ нь хөрөнгө оруулалтын гэрээ бүртгэгдсэнээс хойш 5 жил хүчинтэй байна. • Төрөөс олгох урамшуулал гэдэг нь хөрөнгө оруулалтын төслийг хэрэгжүүлэхэд зориулж Казахстан улсын хуулийн этгээдэд Казахстан улсын өмчлөлд буй хөрөнгийг түр хугацаагаар, төлбөргүйгээр ашиглуулах, эсхүл түр хугацаагаар, төлбөргүйгээр газар ашиглуулахыг хэлнэ. • Төрөөс олгох урамшуулалд газар, байшин барилга, байгууламж, автомашин, тоног төхөөрөмж, тооцоолох техник, хэмжигч болон тохируулагч багаж, тээврийн хэрэгсэл, үйлдвэрлэлийн болон ахуйн багаж гм. • Төрөөс олгох урамшуулал нь хөрөнгө оруулалтын 30-аас илүүгүй хувь байх ба урамшуулалыг хууль тогтоомжийн дагуу зах зээлийн үнээр үнэлнэ. • Газрын болон хөрөнгийн татварын хөнгөлөлт <ul style="list-style-type: none"> - Хөрөнгө оруулалтын төслийг хэрэгжүүлэгч хуулийн этгээдэд Казахстан улсын татварын хууль тогтоомжид заасан журмын дагуу газрын болон хөрөнгийн татварын хөнгөлөлт үзүүлнэ болно. • Үйлдвэрлэлийн хөнгөлөлт <ul style="list-style-type: none"> - Нийгэм-эдийн засгийн хөгжил доогуур суурин газарт хөрөнгө оруулалтын төслийг хэрэгжүүлэгч хуулийн этгээдэд хий, цахилгаан хэрэглэх, газар болон байшин барилга, байгууламж эзэмшихэд зэрэгт хөнгөлөлт үзүүлнэ.
4	Бүртгэлийн үйл ажиллагаа	<p>Бүртгүүлэхэд шаардлагатай баримт бичгийн жагсаалтыг хуулиар тогтоож өгсөн бөгөөд эрх бүхий байгууллага тэдгээрийг хүлээн авч 10 хоногийн дотор судлан үзнэ. Бүртгэх тухай шийдвэр гарсанаас хойш 10 хоногийн дотор гэрээ байгуулж, түүнээс хойш 5 хоногийн дотор бүртгэнэ. Бүртгэл хийгдсэн өдрөөс эхлэн гэрээ хүчин төгөлдөр болно</p>

5	Хөрөнгө оруулалтын гэрээний биелэлтийн хяналт	<ul style="list-style-type: none"> Эрх бүхий байгууллагын зүгээс хөрөнгө оруулалтын гэрээний биелэлтийн объект дээр үзлэг хийх, тайланг судлах зэргээр хяналтыг хэрэгжүүлнэ. Гэрээ байгуулсан хуулийн этгээд нь тогтоосон маягтын дагуу тайланг гаргаж, холбогдох баримт бичгийн хамт хагас жил тутамд эрх бүхий байгууллагад хүргүүлнэ. Үйл ажиллагааны хөтөлбөр дууссан нөхцөлд гэрээний дуусахаас 3 сарын өмнө хөрөнгө оруулагч талын объект дээр үзлэг хийнэ. Үйл ажиллагааны хөтөлбөрийг биелүүлээгүй хуулийн этгээдэд эрх бүхий байгууллагаас 2 сарын хугацаанд зөрчлийг арилгахыг сануулсан албан бичгийг явуулна. \ Гэрээ байгуулсан хуулийн этгээд нь хөрөнгө оруулалтын гэрээний хугацаанд үйл ажиллагааны зорилго, мөн түүнчлэн үйл ажиллагааны хүрээнд бий болсон хөрөнгө зэргийг өөрчлөх эрхгүй
---	---	---

4. ОРОС

❖ Хөрөнгө оруулалтын өнөөгийн байдал

2010 оны байдлаар ОХУ-ын нийт хөрөнгө оруулалтын 87,1 хувийг ОХУ-ын хөрөнгө оруулалт, 7,6 хувийг орос болон гадаадын хамтарсан хөрөнгө оруулалт, үлдсэн 8,2 хувийг гадаадын хөрөнгө оруулалт тус тус эзэлж байна. Эдгээр үзүүлэлтүүдийг 2005 оныхтой харьцуулахад гадаадын хөрөнгө оруулалт 2,9 хувиар, орос болон гадаадын хамтарсан хөрөнгө оруулалт 3,6 хувиар тус тус буурсан байхад дотоодын хөрөнгө оруулалт нь 6,5 хувиар өссөн байна. ОХУ-ын 2010 оны нийт хөрөнгө оруулалтын үзүүлэлт болон нэг хүнд ногдох хөрөнгө оруулалтыг 2005 оныхтой харьцуулахад тус тус 3 дахин нэмэгдсэн байна. ОХУ-ын нийт хөрөнгө оруулалтын 59,4 хувийг хувийн хөрөнгө оруулалт, 16,7 хувийг улсын хөрөнгө оруулалт, 7,0 хувийг оросын холимог хөрөнгө оруулалт тус тус эзэлж байна. Эдгээрээс 2005-2010 оны хооронд хувийн хөрөнгө оруулалт тогтмол дунджаар 2,9 хувиар өсөж ирсэн байна.

Хүснэгт 2. ОХУ -д орох хөрөнгө оруулалтын эх үүсвэр, тэрбум рубль⁴

	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Нийт хөрөнгө оруулалт	3611,1	4730,0	6716,2	8781,6	7976,0	9151,4
Үүнээс:						
ОХУ	2909,0	3861,3	5580,7	7358,9	6795,6	7968,3
Үүнээс:						
- улсын	677,7	828,3	1190,8	1589,6	1537,3	1525,8
- орон нутаг	137,6	197,5	298,1	380,1	288,9	270,9
- хувийн	1623,1	2249,6	3336,9	4490,6	4405,4	5440,3
- оросын холимог	465,6	579,5	746,1	887,6	556,2	641,4
- бусад	5,0	6,4	8,8	11,0	7,8	7,1
Гадаадын	298,4	367,3	476,8	655,7	545,0	486,7
Оросын болон гадаадын хамтарсан	403,7	501,4	658,7	767,0	635,4	696,4

⁴ Федеральной службы государственной статистики. Эх сурвалж: <http://www.gks.ru/>

2010 оны байдлаар ОХУ -д гадаадын нийт хөрөнгө оруулалтын 33,1 хувийг санхүүгийн үйл ажиллагаа, 28,9 хувийг боловсруулах үйлдвэрлэл, 12,1 хувийг ашигт малтмалын олборлолт тус тус байгаа нь хамгийн их хувийг эзэлж байна. Эдгээр үзүүлэлтүүдийг 2005 оныхтой харьцуулахад боловсруулах үйлдвэрлэл 4,6 хувиар буурсан бол ашигт малтмалын олборлолт 0,9 хувиар өссөн, харин санхүүгийн үйл ажиллагаа бүр 29,7 хувиар өссөн байна.

Хөрөнгө оруулалтын орчин:

1	Хөрөнгө оруулалтын эрх зүйн орчин	<p>ОХУ дахь гадаадын хөрөнгө оруулалтын тухай хууль¹ /1999 он/ - ОХУ дахь гадаадын хөрөнгө оруулалтын тухай хуулийг шинэчлэн баталсан нь гадаадын хөрөнгө оруулагчдын ашиг сонирхлыг хамгаалах, тэдний үйл ажиллагааг дэмжихэд илүү анхаарсан байна.</p> <p>Улс орны батлан хамгаалах болон аюулгүй байдлыг хангах стратегийн ач холбогдол бүхий аж ахуй нэгжүүдэд гадаадын хөрөнгө оруулалтыг хэрэгжүүлэх тухай хууль² /2008 он/ - 2008 онд батлагдсан Улс орны батлан хамгаалах болон аюулгүй байдлыг хангах стратегийн ач холбогдол бүхий аж ахуй нэгжүүдэд гадаадын хөрөнгө оруулалтыг хэрэгжүүлэх тухай хуулиар гадаадын хөрөнгө оруулагчид стратегийн ач холбогдол бүхий ААН-үүдийн хувьцааг эзэмших тухай, эсхүл энэ төрлийн ААН-үүдэд хяналт тогтоох тухай хэлцлийг хязгаарлах, тэдгээрийнүйл ажиллагааг тодорхой болгох, ААН-үүдийн хөрөнгө оруулах өргөдлийг хянаж үзэх процедур, хуульд заасан шаардлагыг хэрэгжүүлээгүй тохиолдолд хүлээх хариуцлага зэрэг асуудлыг зохицуулсан байна.³</p> <p>ОХУ-д капитал хэлбэрээр хөрөнгө оруулж буй үйл ажиллагааны тухай хууль⁴ /1998 он/ - ОХУ-д капитал хэлбэрээр хөрөнгө оруулж буй үйл ажиллагааны тухай хуулиар ОХУ-ын нутаг дэвсгэр дээр капитал хэлбэрээр хөрөнгө оруулж буй хөрөнгө оруулалтын үйл ажиллагааны эрх зүйн болон эдийн засгийн үндэсийг тогтоосон, мөн түүнчлэн хуулийн этгээлийн хэлбэрийг үл хамааран капитал хэлбэрээр хөрөнгө оруулж буй субъектын эрх, сонирхлыг тэгш хамгаалах баталгааг тогтоосон байна.</p> <p>АДМИНИСТРАТИВНЫЙ РЕГЛАМЕНТ</p> <p>Федеральной антимонопольной службы по исполнению государственной функции по рассмотрению уведомлений о приобретении иностранным инвестором или группой лиц, в которую входит иностранный инвестор, пяти и более процентов акций (долей), составляющих уставные капиталы хозяйственных обществ, имеющих стратегическое значение для обеспечения обороны страны и безопасности государства</p>
---	-----------------------------------	--

2	Хөрөнгө оруулагчид үзүүлэх баталгаа буюу тогтворжуулалт	<p>Гадаадын хөрөнгө оруулагч нарт үзүүлэх нийт 13 төрлийн үндсэн баталгаануудыг хуулийн 5-17-р зүйлүүдэд оруулсан байна. Тухайлбал,</p> <ul style="list-style-type: none"> • үйл ажиллагааны эрх зүйн хамгаалалт /5-р зүйл/ • хөрөнгө оруулалтын олон хэлбэрийг хэрэгжүүлэх /6-р зүйл/ • эрх, үүргийг нь өөр этгээдэд шилжүүлэх баталгаа /7-р зүйл/ • гадаадын хөрөнгө оруулагч, эсхүл гадаадын хөрөнгө оруулалттай ААН-ийн эд хөрөнгийн улсад хураах, улсын болгоход нөхөн олговор олгох /8-р зүйл/ • гадаадын хөрөнгө оруулагч, эсхүл гадаадын хөрөнгө оруулалттай ААН-н хувьд ОХУ-ын хууль тогтоомжинд таагүй өөрлөлт орохоос сэргийлэх /9-р зүйл/ • хөрөнгө оруулалт оруулах, аж ахуйн үйл ажиллагаагаа явуулахтай холбоотойгоор үүсэх маргааныг зохих ёсоор шийдвэрлэх нөхцөлийг бүрдүүлэх /10-р зүйл/ • ОХУ-ын нутаг дэвсгэрт олсон орлого, бусад хууль ёсоор олсон мөнгөн хөрөнгөө захиран зарцуулах, өөр улс руу шилжүүлэх /11-р зүйл/ • ОХУ-ын нутаг дэвсгэрт анхлан гадаадын хөрөнгө оруулалтын хэлбэрээр зөөвөрлөн оруулсан эд хөрөнгө, баримт бичиг, эсхүл цахим зөөврийн хэрэгсэлд агуулах мэдээлэлийг ОХУ-аас саадгүй зөөвөрлөн гаргах эрх /12-р зүйл/ • үнэт цаас олж авах эрх /13-р зүйл/ • хувьчлалд оролцох эрх /14-р зүйл/ • гадаадын хөрөнгө оруулагчид газар, бусад байгалийн баялаг, барилга байгууламж болон бусад үл хөдлөх эд хөрөнгө олж авах эрх /15-р зүйл/ • гаалийн албан татвараас хөнгөлөх /16-р зүйл/ • ОХУ-ын субъектууд болон орон нутгийн өөрөө удирдах байгууллагуудын үзүүлэх хөнгөлөлт /17-р зүйл/ <p>Гадаадын хөрөнгө оруулагчид болон гадаадын хөрөнгө оруулалттай аж ахуйн нэгжид гаалийн албан татварын хөнгөлөлт үзүүлэх нь Холбооны улсын татварын тухай хуулиар нарийвчлан зохицуулагдана.</p> <p>ОХУ-ын субъектууд болон орон нутгийн өөрөө удирдах байгууллагуудын өөрсдийн эрх мэдлийн хүрээнд гадаадын хөрөнгө оруулагчид болон гадаадын хөрөнгө оруулалттай аж ахуйн нэгжидэл татварын хөнгөлөлт үзүүлэх, баталгаа гаргах, санхүүжилт хийх болон гадаадын хөрөнгө оруулагчийн хэрэгжүүлж буй хөрөнгө оруулалтын төсөлд бусад хэлбэрийн дэмжлэгийг үзүүлж болно.</p>
---	---	---

* * *

5. БРАЗИЛЬ

❖ Хөрөнгө оруулалтын өнөөгийн байдал:

Бразиль нь эдийн засгийн хөгжлөөрөө Латин Америкийн орнууддаа төдийгүй дэлхийд тэргүүлдэг улсын нэг юм. ДНБ -ний жилийн өсөлт нь 7,5 хувьтай, гадаадын хөрөнгө оруулалтыг ихээр татаж чадсан улс. 2005-2010 онуудад ГХО-ын өсөлт хамгийн өндөр байсан ба ихэнх хэсэг нь санхүү, газрын тос, хий, харилцаа холбооны салбаруудад АНУ, Испани, Португал, Нидерланд, Франц зэрэг орнуудаас хийгджээ.

Бразилийн хөрөнгө оруулалтын орчинг судлан үзэхэд дотоод, гадаад хөрөнгө оруулалтыг нийтлэг байдлаар зохицуулсан хууль гаргаагүй ба дотоодоос гадагшлах хөрөнгийн урсгал нь 2010 онд 11.5 тэрбум ам.доллар байсан бол 2011 онд сөрөг утгатай болж, хөрөнгө оруулалтын урсгал гадагшлаагүй гэсэн тоо баримт байна. Энэ нь нэг талаар тус улсын

эдийн засаг тогтвортой байгааг харуулж байна.⁵ Бразилийн хувьд гадаадын хөрөнгө оруулалтыг дэмждэг ч тодорхой салбарт хязгаарлалтыг хийх бодлого баримталдаг улс бөгөөд гадаадын хөрөнгө оруулалтын зохицуулалттай холбоотой мэдээллийг доор хүснэгтээр харуулав.

❖ Хөрөнгө оруулалтын эрх зүйн орчин:

1	Хөрөнгө оруулалтын хууль эрх зүйн орчин	Ерөнхийдөө доорх 3 төрлийн эрх зүйн баримт бичигт захирагдан гадаадын хөрөнгө оруулалт хийгддэг. Үүнд: 1. Гадаадын хөрөнгө оруулалтын хууль- Law No4131/62 2. Засгийн газрын шийдвэр - 4390/64. /Зарлиг N55762/65/- Энэ хууль тогтоомжоор гадаадын хөрөнгө оруулалтын ерөнхий эрх зүйн орчинг зааж өгсөн. Бразилийн төв банкнаас гаргасан дүрэм зааврууд нь энэ баримт бичгийн бүрэлдэхүүн болдог. 3. Онцгойлсон бизнест хийх хөрөнгө оруулалтыг үндсэн хууль болон зарим тусгай хуулиар хязгаарлалт хийдэг.
2	Гадаадын хөрөнгө оруулалтын зарчим	Гадаадын хөрөнгө оруулалт нь үндсэн 2 хэлбэрээр хийгдэнэ. 1. Бэлэн мөнгөөрх хөрөнгө оруулалт 2. Зээл болон бараа бүтээгдэхүүнээр хөрөнгө оруулалт Бараа бүтээгдэхүүнээр хийж байгаа хөрөнгө оруулалтанд тодорхой хязгаар тавьдаг. Үүнд: - Зөвхөн хүлээн зөвшөөрөгдсөн бараа бүтээгдэхүүн байна. - Дотоодод үйлдвэрлээгүй, баталгаатай байх ба улсын эдийн засгийн хөгжлийг хурдасгахад хувь нэмрээ оруулсан бараа бүтээгдэхүүн байна.
3	Гадаадын болон үндэсний хөрөнгө оруулагчдын хандлагын ялгаа	Бразильд оруулж байгаа гадаадын хөрөнгө оруулалтанд үйлчлэх хуулийн хүрээ нь дотоодын хөрөнгө оруулалттай адил байна. Хуулиар зөвшөөрөгдөөгүй ямар нэг онцлог зүйлийг хориглосон байдаг. Гадаадын компаниуд нь Бразильд 6-аас дээш жилийн хугацаанд хөрөнгө оруулсан нөхцөлд дотоодын өмч хувьчлалд оролцох боломжтой.
4	Гадаадын хөрөнгө оруулалтын хориглолт, хязгаарлалт	-Гадаадын хөрөнгө оруулалтын оролцоог хориглох нь: Олон талт цөмийн энергийн үйл ажиллагаа, эрүүл мэндийн үйлчилгээ, шуудан харилцаа холбооны үйлчилгээ, агаарын нислэг, сансарын хөлгийн үйлдвэрлэлд гадаадын хөрөнгө оруулалт хийхийг хориглодог. -Гадаадын хөрөнгө оруулалтын оролцоог хязгаарлах нь: Хөдөөгийн бүс нутгийн болон хил хязгаарын бүс дэх газарт үйл ажиллагаа явуулах, түрээслэх, худалдан авах, сонин телевиз радио сүлжээний менежемент хийх болон эзэмшүүлэх, уул уурхайн салбарт үйл ажиллагаа явуулах, санхүүгийн салбар /банк, даатгал/-т хөрөнгө оруулалт хийхэд тус тус нь хязгаарлалт хийдэг.

⁵ Дэлхийн банк болон Олон улсын санхүүгийн корпорациас улс орнуудын хөрөнгө оруулалтын орчинг үнэлдэг “doing bussines-2013” тайлангаар нийт 185 орноос тус улс нь бизнесийн таатай орчны үзүүлэлтээр 130 дугаар байрт, хөрөнгө оруулалтыг хамгаалах үзүүлэлтээр 82 дугаар байрт оржээ.

5	Хөрөнгө оруулагч ашгаа шилжүүлж авах болон капитал хөрөнгөө буцаан татахад тус улсын хандлага	Гадаадын хөрөнгө оруулагч нь хуулийн дагуу Бразилийн төв банкинд бүртгэл хийлгэсэн тохиолдолд капиталаа буцаан татах, ашгаа шилжүүлэн авахад хязгаарлалт, зөвшөөрөл шаарддаггүй. Төлбөрийн балансын хямралаас шалтгаалан түр зуурын хязгаарлалт байж болдог. 1996 оноос хойш гадаадын хөрөнгө оруулагч нь ашгаа шилжүүлж авах болон капиталаа буцаан татахад авах орлогын татварыг хөнгөлсөн. Гадаадын хөрөнгө оруулагч нь капиталаа буцаан татах онцгой нөхцөлд Төв банк нь тухайн хөрөнгө компанийн бүртгэлд тусгагдсан эсэхийг балансаар нь шалгах ба хэрвээ тусгагдаагүй бол хөрөнгө оруулалтыг бууруулж бүртгэх, эсвэл балансад тусгагдаагүй хөрөнгийн хэмжээгээр капиталын буцаалтыг бууруулж зөвшөөрлийг олгох арга хэмжээнүүдийг авч болно.
6	Гадаадын хөрөнгө оруулалтыг урамшуулах талаар	Холбооны Засгийн газрын бодлогод гадаадын хөрөнгө оруулалтанд онцгой тэтгэлэг, урамшуулал байдаггүй. Гэхдээ нэг тогтсон дүрэм нь үйлдвэрлэлд оруулж байгаа капиталаарх гадаадын хөрөнгө оруулалтыг импортоор оруулахдаа гаалийн албан татварын хувь хэмжээнд нь хөнгөлөлт үзүүлдэг.
7	Татварын орчин	Ажил эрхлэлтийн татвар – Цалингаас 3 төрлийн татвар тооцдог. - Ажил олгогчийн нийгмийн хариуцлагын татвар 27/29%, Ажил ологчдын нийгмийн хамгаалалд нийт цалингийн 20 хувийн татвар төлдөг. Энэ нь цааш өсч гэнэтийн ослын даатгал болон бусад татварууд нэмэгдээд 27-29 хувь болдог. - Ажилтны нийгмийн хариуцлагын татвар 8/11% - Ажил олгогчийн цалингийн татвар 8% - Ажил олгогч нь сар бүр ажилтны тэтгэврийн санд мөнгө төлдөг.
		Шууд бус татвар - НӨАТ - 7/19% - Орон нутгийн татвар 2-5% - Онцгой татвар /олон төрлийн/ - Импортын татвар /олон төрлийн/
		Ашиг орлогын татвар /withholding tax/-үйлчилгээ үзүүлж байгаа болон хөрөнгө оруулалтаас орж буй санхүүгийн орлогод татвар ноогдуулдаг. - Ерөнхий ашиг орлогын татвар /general withholding tax/- ашигт малтмалын нөөц ашигласны төлбөр, үйлчилгээний төлбөр хураамж, хөрөнгийн орлогын, хүүгийн, ноогдол ашгийн болон бусад татварууд орно. Татварын түвшин нь 15-25%. - Үйлчилгээний ашиг орлогын татвар /withholding tax on services/ - 7,5/25% - Эдийн засгийн интервенцийн татвар CIDE-10%. Энэ нь ашигт малтмалын нөөц ашигласны төлбөрийн тодорхой хэсэгт, техник, захиргааны үйлчилгээ, техникийн тусламж, хий, газрын тосны импорт борлуулалтанд ногдуулдаг.
		Аж ахуйн нэгжийн татвар-Тус улсад аж ахуйн нэгжийн орлогын 2 төрлийн албан татвар байдаг. Эдгээр нь нийтдээ 34 хувь. - Орлогын албан татвар - 25%. Энэ татварын суурь хэмжээ нь 15 хувь бөгөөд жилийн орлого 240,000 бразиль реалээс дээш бол 10%-ийн нэмэлт татвар төлнө. - Ашгаас нийгмийн халамжийн татвар CSLL-9%

		Бусад - Орон нутгийн шилжүүлгийн татвар- 2/6% - Бэлэглэл өв залгамжлалын татвар- 8% хүртэл - Үл хөдлөх хөрөнгийн татвар /олон төрлийн/ - Оршин суугч бусын капиталын өгөөжийн татвар-15% - Санхүүгийн үйл ажиллагааны татвар /олон төрлийн/
8	Хөрөнгө оруулалтын олон улсын гэрээний талаар	Тус улс нь хөрөнгө оруулалтыг дэмжих, хамгаалах зорилгоор Франц, Итали, Англи, Швейцари, Чили зэрэг 14 оронтой олон улсын гэрээг байгуулсан байна.

6. ЧИЛИ

❖ Хөрөнгө оруулалтын өнөөгийн байдал:

Чили улс нь үндсэндээ уул уурхайн, түүний дотор зэс молибден зонхилсон эдийн засагтай орон юм. Уул уурхайн салбар нь тус улсын ДНБ-ий 33%-ийг эзэлдэг, дэлхийн цэвэршүүлсэн зэсийн 17%-ийг үйлдвэрлэдэг. Дэлхийн зэсийн нөөцийн 38 хувь нь Чилид ногддог. Нэг хүнд ногдох ДНБ-ий хэмжээ 10.1 мянган ам.доллар бөгөөд ДНБ-д хөрөнгө оруулалт 30 хувийг тус тус эзэлдэг байна.

Тус улс нь 2011 онд 17.3 тэрбум ам.долларын шууд хөрөнгө оруулалтыг татсан ба түүний 34.1% нь уул уурхайд, 22.4% нь үйлчилгээнд, 18.4% нь цахилгаан, хий, усанд, 11.1% нь тээвэр, харилцаа холбоонд, 10.9% нь үйлдвэрлэлд, 1.7% нь барилга байгууламжид, 1.4% нь хөдөө аж ахуй, загас агнуурт тус тус орсон байна.⁶ Чили улсад 60 орны хөрөнгө оруулалт бүхий 3000 гаруй компани үйл ажиллагаа явуулж байгаагаас АНУ, Канад, Испани, Англи зэрэг орнуудаас зонхилох хөрөнгө оруулалтыг хийсэн байна.

❖ Хөрөнгө оруулалтын орчин:

1	Хөрөнгө оруулалтын хууль эрх зүйн орчин	Чилид гадаадын хөрөнгө оруулалтыг дэмжих эрх зүйн гол хоёр баримт бичиг байна. Үүнд: 1. Гадаадын хөрөнгө оруулалтын хууль-Decree Law 600, 1974 оноос өнөөг хүртэл мөрдөж байгаа. 2. Төв банкнаас гаргасан валютын журмын 14 дүгээр бүлэг.
2	Гадаадын хөрөнгө оруулалтын зарчим	Гадаадаас Чили руу хөрөнгө шилжүүлж байгаа болон гадаадын хөрөнгө оруулалтын гэрээ хэлэлцээр хийсэн гадаадын иргэн, хуулийн этгээд, гадаадын албан ёсны хаягтай Чилийн байнгын оршин суугч нь тус улсын гадаадын хөрөнгө оруулалтын хуулийн зарчимд нийцүүлнэ.

⁶ Дэлхийн банк болон Олон улсын санхүүгийн корпорациас улс орнуудын хөрөнгө оруулалтын орчинг үнэлдэг “doing bussines - 2013” тайлангаар нийт 185 орноос тус улс нь бизнесийн таатай орчны үзүүлэлтээр 37 дугаар байрт, хөрөнгө оруулалтыг хамгаалах үзүүлэлтээр 32 дугаар байрт оржээ.

3	Гадаадын хөрөнгө оруулалтын бүртгэлийн үйл ажиллагаа	<p>Гадаадын хөрөнгө оруулалт нь зөвшөөрөл, бүртгэл гэсэн 2 үе шатыг дамжина.</p> <p>1. Хөрөнгө оруулалтын зөвшөөрлийг тус улсын Гадаадын Хөрөнгө Оруулалтын Хорооноос олгоно. Дараахь 4 нөхцөлд хөрөнгө оруулалтын зөвшөөрөл шаардана. Үүнд:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 5 сая ам.доллараас дээш болон түүнтэй тэнцэх хэмжээний бусад валютаар хөрөнгө оруулалт хийгдэж байгаа бол, - Төрийн өмчийн оролцоотой компаниудад хөрөнгө оруулж байгаа бол, - Хэвлэл мэдээллийн компаниудад хөрөнгө оруулж байгаа бол, - Гадаадын улсын болон төрийн оролцоотой байгууллагаас хөрөнгө оруулалт хийгдэж бол тус тус зөвшөөрөл авах ёстой. <p>2. Харин хөрөнгө оруулалтын бүртгэлийг Төв банк капитал хөрөнгө орж ирсэн үед нь бүртгэх ба ингэхдээ олон улсын гадаад валютын журмын заалтыг баримтлан 10 мянгаас дээш ам.долларын хөрөнгө оруулвал түүнийгээ төв банкинд бүртгүүлэх ёстой. Мөн тус журмын дагуу бүртгүүлсэн хөрөнгө оруулагч нь татвар төлөлтөө Төв банкинд мэдээлж байх ёстой.</p>
4	Хөрөнгө оруулалтын гэрээ хийх нөхцөл	<p>Хөрөнгө оруулалтын гэрээг тус улсын Гадаадын Хөрөнгө Оруулалтын Хороо, хөрөнгө оруулагч нарын хооронд хийнэ. Гэрээгээр гадаадын хөрөнгө оруулагч нь тус улсад капитал хөрөнгө оруулах ёстой ба үүний хугацаа нь уул уурхайн хөрөнгө оруулалтанд 8-аас доошгүй жил, бусад салбарт 3 жил байна.</p> <p>Гадаадын хөрөнгө оруулалтын хороо нь уул уурхайн хөрөнгө оруулалтын дээрх хугацааг 12 жил болгон сунгаж болох ба энэ нь хайгуулын ажил хийх шаардлагатай, хайгуулын хугацааг үндэслэлтэй гэж үзсэн тохиолдолд сунгана. Үйлдвэрлэлийн салбар болон уул уурхайн олборлолтоос бусад салбарт оруулж байгаа хөрөнгө оруулалтын хэмжээ 50.0 сая ам.доллар буюу түүнтэй тэнцэх хэмжээний бусад валют байвал дээрх хугацааг 8 жил хүртэл сунгаж болно.</p>
5	Гадаадын болон үндэсний хөрөнгө оруулагчдын хандлагын ялгаа	<p>Чилийн хөрөнгө оруулалтын зохицуулалт нь гадаадын хөрөнгө оруулагчдыг дотоодын хөрөнгө оруулагчидтай ижил нөхцлөөр авч үздэг нь гадаадын хөрөнгө оруулагчдад таатай байдаг. Ингэснээр, гадаадын хөрөнгийг эдийн засгийн салбар бүрээр, бүс бүрт жигд байршуулж чаддаг.</p>
6	Гадаадын хөрөнгө оруулалтын хориглолт, хязгаарлалт	<p>Хөрөнгө оруулалтыг хориглосон салбар: Загас агнуур, банк, даатгал, харилцаа холбоо</p> <p>Хөрөнгө оруулалтыг хязгаарласан салбар: цөмийн эрчим хүч, далайн тээвэр, уул уурхай, батлан хамгаалах салбар, үл хөдлөх хөрөнгө</p>

7	Татварын орчин	<p>Чили улс нь татварын сайн системтэй орнуудын тоонд ордог. Чилийн эдийн засгийн бодлого нь гадаадын хөрөнгө оруулалтанд тусгайлсан урамшуулал тооцоод байдаггүй бөгөөд татвараар дамжуулан дараахь байдлаар дэмжлэг үзүүлдэг.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Гадаадын хөрөнгө оруулагч 10 жилийн туршид 42 хувийн татварыг тогтвортой төлөх ёстой. Энэ татварын хэмжээг Засгийн газар 10 жилийн туршид тогтвортой байлгах үүрэг хүлээх ба 50 саяас дээш ам.долларын хөрөнгө оруулсан бол энэ хугацааг 20 хүртэл жил болгож сунгах эрхтэй. - Уул уурхайн салбарт 50-иас дээш сая ам.долларын хөрөнгө оруулалт хийвэл 15 жилийн хугацаанд татварыг өсгөхгүй байх үүргийг Засгийн газар хүлээнэ. - Албан ёсоор зөвшөөрөгдсөн хөрөнгө оруулалтын төсөлтэй холбоотой гадаадаас оруулж буй капитал, бараа бүтээгдэхүүнийг НӨАТ / VAT=19%/-аас хөнгөлөлт эдлүүлдэг.
8	Хөрөнгө оруулалтын олон улсын гэрээний талаар	Тус улс нь хөрөнгө оруулалтыг дэмжих, хамгаалах зорилгоор Франц, Герман, Испани, Хятад, Бразиль, Аргентин зэрэг 45 оронтой олон улсын гэрээг байгуулсан байна.

* * *

ХОЁР. МОНГОЛ УЛСЫН ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАЛТЫН ОРЧИН

Манай улс гадаад орчноос шууд хамааралтай, эмзэг эдийн засагтай жижиг улс. Хоёр их гүрний дунд, далайгаас алслагдсан, газар зүй, байгаль, цаг уурын тааламжтай бус нөхцөлд, цөөн нэр төрлийн бүтээгдэхүүний экспортод түшиглэсэн бага эдийн засагтай, хүн ам цөөнтэй орон тул гадаад хүчин зүйлс, гадаадын хөрөнгө оруулалт, зээл тусламж, эдийн засгийн хөгжлийн өнөөгийн нөхцөлд шийдвэрлэх үүрэгтэй.

Манай орны хувьд гадаадын хөрөнгө оруулалт нь бүхэлдээ хийгээд бүсчилсэн нутаг дэвсгэр, тодорхой аймаг нийслэл, сум баг, компанийн хөгжил дэвшил, үйл ажиллагаанд чухал нөлөө үзүүлдэг улс төр, эдийн засаг, эрх зүйн чухал хүчин зүйл юм. Монгол улсын эдийн засгийн хөгжилд гадаадын хөрөнгө оруулалт голлох байр суурийг эзэлж байна.

Гадаадын хөрөнгө оруулалтыг татахад дараахь давуу талууд байна.

Давуу талууд:	Дутагдалтай талууд нь :
<ul style="list-style-type: none"> • Гадаадын Хөрөнгө оруулалтын эрх зүйн орчин бүрдсэн. • Гадаадын Хөрөнгө оруулалттай холбоотой Олон улсын гэрээ, конвенцид нэгдэн орж, соёрхон баталсан. • Дэлхийн Худалдааны байгууллага, НҮБ болон холбогдох бусад олон улсын байгууллагад гишүүнээр элссэн. • Нээлттэй эдийн засгийн бодлоготой. • Татварын тогтолцоо, хөнгөлөлт, чөлөөлөлтийн систем • Хоёр их гүрний дунд оршдог • Байгалийн томоохон нөөц ордуудтай. 	<ul style="list-style-type: none"> • Хууль эрх зүй, эдийн засгийн тогтворгүй байдал /эмзэг эдийн засагтай жижиг улс/ • Улс төрийн тогтворгүй байдал • Инфляци • Дэд бүтцийн хөгжил сул • Авлига, хүнд суртал • далайгаас алслагдсан, газар зүй, байгаль, цаг уурын тааламжгүй нөхцөл

❖ **Хөрөнгө оруулалтын эрх зүйн орчин**

Манай улс бусад орнуудтай харьцуулахад дэлхийн гадаадын хөрөнгө оруулалтын урсгалаас өчүүхэн хэсгийг хүртэж байгаа нь олон хүчин зүйлээс шалтгаалж байгаа хэдий ч хөрөнгө оруулалтыг дэмжих оновчтой бодлого, зөв зохион байгуулалт, эрх зүйн

таатай орчин зэргийг оновчтой бүрдүүлэн хөгжүүлж чадвал зохих үр шимийг хүртэх бүрэн боломжтой юм. Монгол улс нь Дэлхийн Банкны Хөрөнгө оруулалтын даатгалын олон талт агентлагийн гишүүн бөгөөд 1965 оны Вашингтоны конвенцид Олон улсын хөрөнгө оруулалтын маргааныг шийдвэрлэх асуудлаар 1996 онд, 1985 оны Сөүлийн конвенцид хөрөнгө оруулалтын даатгалын асуудлаар 1999 онд тус тус элсэн орсон.

Гадаадын хөрөнгө оруулалтын тухай хуулийг 1993 оны 5 дугаар сарын 10 -нд шинээр баталсан бөгөөд энэ хуульд 1998, 2001, 2002, 2008, 2011, 2012 онуудад зохих нэмэлт, өөрчлөлт оруулсан байна. Энэ хуульд “Гадаадын хөрөнгө оруулалт гэж Монгол Улсын нутаг дэвсгэр дээр аж ахуйн нэгж байгуулах, эсхүл Монголын аж ахуйн нэгжтэй хамтран ажиллах зорилгоор гадаадын хөрөнгө оруулагчаас Монгол Улсад оруулж буй эд хөрөнгийн болон оюуны үнэт зүйлсийг хэлнэ” гэж хөрөнгө оруулалтын үндсэн ойлголтыг тодорхойлсон.

Монгол Улсад оруулах гадаадын хөрөнгө оруулалт нь эрх зүйн хувьд: а/ чөлөөтэй хөрвөх валют, хөрөнгө оруулалтын үр дүнг төгрөгөөр олсон орлого; б/ хөдлөх болон үл хөдлөх хөрөнгө, тэдгээртэй холбогдсон эд хөрөнгийн эрх; в/ оюуны өмчийн эрх гэсэн гурван үндсэн төрөлтэй байхаас гадна гадаадын хөрөнгө оруулагч нь Монгол Улсын хууль тогтоомжоор хориглосон, үйлдвэрлэл, үйлчилгээ эрхлэхээс бусад хүрээнд гадаадын хөрөнгө оруулалт хийж болохыг хуулиар тодорхойлсон бөгөөд татварын нөхцөл, хөрөнгө оруулалтын эрх зүйн баталгаа, хөрөнгө оруулагчид олгох нөхцөл зэргийг зохицуулсан юм.

Энэхүү хуулиар болон бусад холбогдох салбарын хууль тогтоомжоор гадаадын хөрөнгө оруулагчид таатай нөхцөлийг олгосон бөгөөд тухайлбал;

- Юуны өмнө гадаадын хөрөнгө оруулалтыг хууль бусаар хураан авахыг хориглосон байна. Гадаадын хөрөнгө оруулагчийн хөрөнгийг гагцхүү нийтийн ашиг сонирхлын үүднээс, зөвхөн хуульд заасан журмын дагуу, бүрэн хэмжээгээр нөхөн төлөх нөхцлөөр дайчлан гаргуулж болно. /ГХО тухай хуулийн 8.1-8.5 зүйл/
- Эд хөрөнгөө эзэмших, ашиглах, захиран зарцуулах, түүний дотор аж ахуйн нэгжийн өөрийн хөрөнгөнд хувь хөрөнгө болгон оруулсан эд хөрөнгөө гадаадад буцаан гаргах, гадаадын хөрөнгө оруулалттай аж ахуйн нэгжийг удирдах буюу удирдахад оролцох, бусад этгээдэд эрх, үүргээ шилжүүлэх нь Монгол Улсын хуулиар гадаадын хөрөнгө оруулагчдад олгосон өргөн эрх юм. /ГХО тухай хуулийн 10.1 зүйл/
- Монгол Улсын зах зээлд хөрөнгө оруулагчийг татах эрх зүйн нэг чухал хэлбэр нь “Тогтвортой байдлын гэрээ” юм. Монгол Улсад 20 сая ам.доллараас доошгүй хэмжээний хөрөнгө оруулах хөрөнгө оруулагч хүсэлт гаргавал түүний үйл ажиллагаа явуулах орчныг тогтвортой байлгах эрх зүйн баталгаа болгож Засгийн газрыг төлөөлж Сангийн сайд уг хөрөнгө оруулагчтай тогтвортой байдлын гэрээг 10 жил, 50 сая ам.доллараас дээш бол 15 жилээр гэрээ байгуулна. /ГХО тухай хуулийн 19 дүгээр зүйл/
- Гадаадын хөрөнгө оруулалтын эрх зүйн зохицуулалтын нэг чухал асуудал бол газрын харилцаа юм. Гадаадын хөрөнгө оруулагчид газрыг төлбөртэйгээр, гэрээний үндсэн дээр ашиглуулах бөгөөд газар ашиглах гэрээний үндсэн хугацаа эхний ээлжинд 60 жил, дараагийн удаа 40 жилээр сунгаж болно. /ГХО тухай хуулийн 21.5 зүйл/

Хэдийгээр манай улсын холбогдох хууль тогтоомжоор гадаадын хөрөнгө оруулалтын эрх зүйн таатай орчныг бүрдүүлсэн гэж үзэж болох бөгөөд цаашид тэдгээрийг цаг үеийн шаардлага, өнөөгийн эрчимтэй хөгжиж байгаа нийгэм, эдийн засгийн хөгжилд нийцүүлэн сайжруулах, мэдээлэл, технологи, татвар, үйлдвэрлэлийн чиглэлээр эрх зүйн орчинг шинэчлэн зохицуулах шаардлагатай юм. Цаашид гадаадын хөрөнгө оруулалтын хууль тогтоомжийг боловсронгуй болгохдоо зах зээлд чиглэсэн (market-seeking), ашигт

малтмалд чиглэсэн (resource - seeking), үйлдвэрлэлийн бүтээмжид чиглэсэн (efficiency-seeking), стратегийн нөөц баялаг болон чадварт чиглэсэн (strategic asset or capability-seeking) хөрөнгө оруулалтын алинд нь түлхүү анхаарал тавих, алийг нь илүү дэмжих, ямар хөнгөлөлт үзүүлэх бодлогыг сайтар тодорхойлох хэрэгтэй юм.

Учир нь гадаадын хөрөнгө оруулалтын шийдвэрлэгч хүчин зүйлст эдийн засгийн хүчин зүйлсээс гадна манай орны гадаадын хөрөнгө оруулалтын бодлогын тогтолцоо (policy framework) болон бизнесийн тав тухтай орчин (business facilitation), эрх зүйн таатай орчин (favorable legal environment) хамаарах бөгөөд үүнд төрийн тодорхой үйл ажиллагаа бодлого үгүйлэгдэж байна.

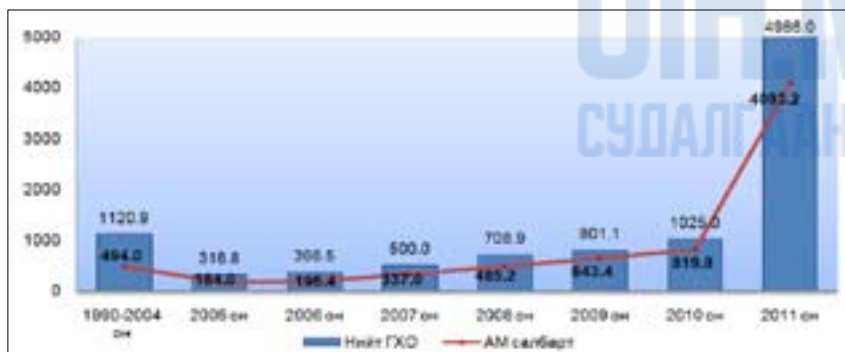
❖ Гадаадын хөрөнгө оруулалтын өнөөгийн байдал:

Гадаадын хөрөнгө оруулалт тухай улс орны хувьд эдийн засаг, нийгэмд эерэг үр дагварыг гаргадаг хэдий ч эдийн засгийг гадаадаас хамааралтай болгох, байгаль орчныг сүйтгэх, импортыг хэт нэмэгдүүлэх зэрэг сөрөг үр дагавар бий болгодог. 1990 оноос өнөөг хүртэл Монгол Улсад 110 улс орон, тусгай статустай бүс нутгуудаас 11642 гадаадын хамтарсан болон 100 хувийн хөрөнгө оруулалттай компани бүртгэгдэж, нийт 9 826,3 тэрбум ам.долларын хөрөнгө оруулалт хийгдсэн байна.

Нийт гадаадын хөрөнгө оруулалтын 73,7% буюу 7241,9 тэрбум. ам.долларыг геологи, уул уурхайн салбарт, 15,6% буюу 1 534,3 тэрбум ам.долларыг худалдаа нийтийн хоолны салбарт, 1,58% буюу 155,5 сая ам.доллар нь банк санхүүгийн салбарт, 1,10% буюу 108,0 сая ам.долларын хөрөнгө оруулалтыг хөнгөн үйлдвэрийн салбарт, 8,02% -ийг нь бусад салбаруудад оруулсан байна.

Манай улсын хувьд 1990 оноос хойших гадаадын хөрөнгө оруулалтаас зөвхөн уул уурхайн салбарт дахь хөрөнгө оруулалтыг авч үзвэл:

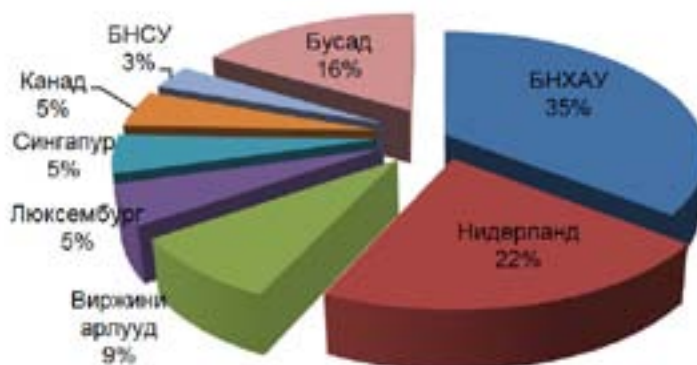
- 1990 - 2004 оны хооронд гадаадын хөрөнгө оруулалт 1 120 894,1 мян ам доллар байсан бөгөөд энэхүү хөрөнгө оруулалтын 493972,74 мян ам доллар нь геологи, уул уурхайн эрэл хайгуул, олборлолт, газрын тосны салбарт ноогдож байна.
- Энэхүү гадаадын хөрөнгө оруулалт жил тутам нэмэгдэж байгаа бөгөөд 2011 онд хамгийн их буюу 4 986 034,12 мян ам доллар хүрсэн бөгөөд энэхүү хөрөнгө оруулалтын дийлэнх буюу 4 083 218,51 мян ам доллар нь мөн ашигт малтмалын салбарт оруулсан байна.
- Манай улсын хувьд 1990 оноос хойш 2011 он хүртэл нийт 9 826 352,76 мян ам долларын гадаадаас хөрөнгө оруулалт хийгдсэн бол үүний 7 241 934,93 мян ам.доллар нь ашигт малтмалын салбарт оруулсан хөрөнгө оруулалт байлаа.

Зураг 2.1 Нийт хөрөнгө оруулалт болон ашигт малтмалын салбарын хөрөнгө оруулалт 1990 - 2011,

/Сая ам доллар/

Монгол Улсад 110 орчим орны хөрөнгө оруулагчид хөрөнгө оруулалт хийсэн бөгөөд эдгээрээс Монгол Улс 40 орчим улстай хөрөнгө оруулалтыг харилцан хамгаалах, хөхиүлэн дэмжих тухай хоёр талын хэлэлцээр байгуулжээ.

Зураг 2.2.

Монгол д бүртгэгдсэн Нийт гадаадын шууд хөрөнгө оруулалтыг улсаар нь авч үзвэл 1990 - 2011

Монгол Улсад хөрөнгө оруулсан байдлыг улсаар нь авч үзэхэд дийлэнх буюу 35% -ийг БНХАУ -аас, 21,5% -ийг Нидерланд улсаас 9% -ийг Виржуини арлуудаас тус тус хөрөнгө оруулсан байна. Монгол Улсад бүртгэгдсэн гадаадын шууд хөрөнгө оруулалтын хэмжээ болон гадаадын шууд хөрөнгө оруулалт хийгсэн улсуудын талаар Хүснэгт 1-4-т дэлгэрэнгүй мэдээллийг оруулсан болно.

❖ Дотоодын хөрөнгө оруулалтын өнөөгийн байдал:

Төрийн зүгээс ямар нэг салбарыг дэмжих үүднээс дотоодын хөрөнгө оруулагчдыг дэмжих бодлогыг барьж байгаа тохиолдолд тухайн салбарт гадаадын хөрөнгө оруулалтыг хязгаарласнаар үндэснийхээ бизнесийн салбарыг хөгжүүлэх бодлого барих шаардлагатай юм. Энэ нь гадаадын хөрөнгө оруулагч компаниудыг дотоодын зах зээл дээр монополий тогтоохоос хязгаарлаж улмаар дотоодын компанийг өсөж хөгжих нөхцөл бололцоогоор хангаж байгаа явдал юм.

Тодорхой салбарт гадаадын хөрөнгө оруулалтыг хязгаарлах бодлого нь түр зуурын шинжтэй байх ба үүнийг дэлхийн олон улс орнууд өргөнөөр хэрэглэж байна. Хэдийгээр иймэрхүү хязгаарлалт тогтоох практик нь Олон улсын худалдааны байгууллагын тогтоосон де-факто буюу олон улсын худалдаа хийхэд ямар нэгэн саад тогтор үзүүлж буй ялгаварласан асуудал болох боловч ОУХБ нь эдийн засгийн тодорхой салбарт хязгаарлалт, хориг тавихыг зөвшөөрдөг. Ингэхдээ тухайн улс орон тодорхой хугацааны дараа энэхүү хориг, саадыг өөрчлөх үүрэг хүлээх ёстой гэсэн нөхцөл тавьдаг.

Монгол Улс Мянганы хөгжлийн зорилтод суурилсан Үндэсний хөгжлийн цогц бодлого нь хувийн хэвшил тэргүүлсэн эдийн засгийн эрчимтэй өсөлтийг тэргүүлэх чиглэлийнхээ нэг болгох зорилтоо дэвшүүлсэн. Тэргүүлэх чиглэлийг хэрэгжүүлэх стратеги, хүрэх үр дүнг 2007 - 2015 онд, 2016 - 2021 онд мэдлэгт суурилсан эдийн засагт шилжих хоёр үе шаттайгаар авч үзжээ. Тус бодлогын 5.1.2 -т "Татварын бодлого" гэсэн хэсэгт "Татварын бодлогоор экспортын чиглэлтэй үйлдвэрлэл, үйлчилгээ давамгайлсан, хувийн хэвшил тэргүүлсэн эдийн засгийн хөгжлийн таатай орчин бүрдүүлнэ." гээд уг хэсгийн стратеги зорилт 1-д "дотоодын болон олон улсад нэр хүнд бүхий гадаадын хөрөнгө оруулагчдыг" дэмжих гэж заажээ.

Сүүлийн жилүүдэд үндэсний үйлдвэр, аж ахуйн нэгжийн үйл ажиллагаа өргөжин хөгжиж үйл ажиллагааных нь цар хүрээ тэлж байгаа нөхцөлд дотоодын үйлдвэрлэл, хөрөнгө оруулалт бодитойгоор нэмэгдэж байна. Гэвч адил нөхцөлд, адил бизнес, үйлдвэрлэл явуулж байгаа гадаадын болон дотоодын хөрөнгө оруулагчдад ялгаатай хууль дүрэм үйлчилж гадаадын хөрөнгө оруулагчдад үзүүлж буй хөнгөлөлт, чөлөөлөлт, дотоодын оруулагчдад үл үйлчилж буйгаас шударгаар өрсөлдөх нөхцөлгүй болж байна.

Монгол Улсын үндсэн хөрөнгийн болон үнэт зүйлсийн хуримтлал материаллаг нөөцийн хуримтлалын томоохон бүрэлдэхүүн хэсэг болох хөрөнгө оруулалтын 70 хувийг гадаад, 30 хувийг дотоод эх үүсвэрээс санхүүжүүлсэн байна. Дотоодын эх үүсвэрийн 14.5 хувийг банкны зээл болон өөрийн хөрөнгө, 15.5 хувийг төсвийн хөрөнгөөр бүрдүүлжээ.⁷ Хөрөнгө оруулалтын 65,1 хувийг тоног төхөөрөмж, 11,4 хувийг барилга угсралт, 23,5 хувийг бусад зүйлд зарцуулж байна.

Хүснэгт 2.1. **Улсын төсвийн хөрөнгийн хөрөнгө оруулалтын дүн, /1991-2011 оны гүйцэтгэлээр/**

Он	Улсын төсвийн хөрөнгийн зардлын хөрөнгө оруулалт	Хөрөнгийн зардлын ДНБ-д эзлэх хувь
2011		
2010	579 791,9	8,1
2009	423 244,9	7,6
2008	482 660,3	7,9
2007	239 315,5	4,4
2006	145 776,0	3,9
2005	66 946,1	3,0
2004	69 021,7	3,6
2003	56 890,0	3,9
2002	39 875,9	3,2
2001	39 558,4	3,5
2000	33 693,3	3,3
1999	23 187,5	2,5
1998	33 967,8	4,2
1997	29 411,5	3,5
1996	26 312,1	4,1
1995	26 659,4	4,8
1994	10 427,8	3,7
1993	8 269,9	5,0
1992	1 377,3	2,9
1991	1 293,6	6,8

Дотоодын хөрөнгө оруулалтын дийлэнх хэсгийг төсвийн хөрөнгө оруулалтаар санхүүжүүлж байгаа бөгөөд улсын төсвийн хөрөнгөөр санхүүжүүлсэн хөрөнгийн зардлын хэмжээ 2010 онд 664,3 тэрбум төгрөгөөр батлагдсан нь өмнөх онтой харьцуулахад 38 хувиар өсчээ. Харин 2011 онд хөрөнгийн зардлын хэмжээ өмнөх онтой нь харьцуулахад бага зэрэг буурсан буюу 627,7 тэрбум төгрөгөөр батлагдсан байна.

Улсын төсвийн хөрөнгөөр санхүүжүүлсэн хөрөнгийн хөрөнгө оруулалтын зардлыг тухайн оны гүйцэтгэлээр нь авч үзвэл 1991 онд ДНБ-ний 6,8 хувь, 2000-2007 оны хооронд ДНБ-ний 3,3 - 4,4 орчим хувийг эзлэж байсан бол сүүлийн жилүүдэд энэхүү үзүүлэлт нэмэгдэж дунджаар 7,9-8,1 орчим хувьтай болсон байна. Энэ үзүүлэлтээс харахад манай улсын

⁷ Статистикийн эмхтгэл 2011 он YCX

хувьд улсын төсвийн хөрөнгөөр санхүүжүүлэх дотоодын хөрөнгө оруулалт сүүлийн жилүүдэд нэмэгдэж байгаа бөгөөд дотоодын үйлдвэрлэгч хувийн хэвшлийн хөрөнгө оруулалт ч мөн нэмэгдэх хандлагатай байна.

❖ Хөрөнгө оруулалтын татварын эрх зүйн орчны талаар:

Төр засгийн зүгээс гадаадын хөрөнгө оруулалтыг Монгол Улсыг хөгжүүлэх нэг чухал хөшүүрэг гэж үзэн, гадаадын хөрөнгө оруулагчдыг татахад ихээхэн ач холбогдол өгсөөр ирсэн. Гадаадын хөрөнгө оруулагч нарыг татварын бодлогоор татахын тулд илүү хөнгөлөлттэй нөхцөл эдлүүлдэг байсан бөгөөд хөрөнгө оруулалтын баталгаат орчин, татварын тогтвортой байдлаар татахыг тулд Гадаадын хөрөнгө оруулалтын тухай хуулийн 19 дүгээр зүйлд Тогтвортой байдлын гэрээ байгуулахаар хуульчилсан.

Гадаадын хөрөнгө оруулалтын тухай хуулиар хөрөнгө оруулагч нарт Монголын хөрөнгө оруулагчдад олгодгоос дутуугүй нөхцөл өгдөг бөгөөд манай улсад аж ахуйн нэгж, байгууллагын албан татварын хувь хэмжээ 10 ба 25%, нэмүү өртгийн албан татварын хувь хэмжээ 10% байгаа нь бүс нутагтаа хамгийн бага хувь хэмжээнд тооцогдоно.

Түүнчлэн манай улсын тэргүүлэх ач холбогдол бүхий салбарын жагсаалтыг Засгийн газар 2008 онд шинэчлэн баталсан бөгөөд тэргүүлэх салбарт оруулсан хөрөнгө оруулалтад Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварын хуулийн дагуу оруулсан хөрөнгийн 10 хувьтай тэнцэх албан татварын хөнгөлөлт эдлүүлдэг. Мөн үр тариа, хүнсний ногоо, сүү, жимс жимсгэнэ, тэжээлийн ургамлын бүтээгдэхүүн тариалсан аж ахуйн нэгжийн зөвхөн тухайн бүтээгдэхүүнээс олсон орлогод ногдох албан татварыг 50 хувиар хөнгөлдөг.

/Хөрөнгө оруулалтын хүрээнд Монгол Улсын Татварын ерөнхий хууль болон татварын бусад холбогдох хууль тогтоомжоор авч буй татварын хувь хэмжээний дэлгэрэнгүйг хавсралт 5 -аас үзнэ ү

***

АШИГЛАСАН МАТЕРИАЛЫН ЖАГСААЛТ

- Монгол Улсын хуулиуд. Эх сурвалж: www.legalinfo.mn
- Decree Law №600, of 1974, Foreign Investment Statute /Чили улсын Гадаадын хөрөнгө оруулалтын хууль/
- Чили улсын Төв банкны валютын журмын 14-р бүлэг
- Lei №4131/62 /Бразиль улсын Гадаадын хөрөнгө оруулалтын хууль/
- Закон Республики Казахстан “Об инвестициях” от 8 января 2003 года.
- Федеральный закон от 25 февраля 1999 N 39-ФЗ “Об инвестиционной деятельности в Российской Федерации, осуществляемой в форме капитальных вложений”
- Федеральный закон от 29 апреля 2008 года N 57-ФЗ “О порядке осуществления иностранных инвестиций в хозяйственные общества, имеющие стратегическое значение для обеспечения обороны страны и безопасности государства”
- Федеральный закон от 9 июля 1999 года N 160-ФЗ “Об иностранных инвестициях в Российской Федерации”
- “Бизнесийн эрх зүй- хуульчдад зориулсан гарын авлага”. УБ., 2003 он
- “Дотоод хөрөнгө оруулалтын чуулган - санал асуулгын дүн”. УБ., 2005 он
- “Орчуулгын түүвэр” . Бээжин хот., 2009 он
- “Өрнөн хөгжиж буй Өвөр Монгол” Хөх хот., 2009 он
- “Үндэсний аюулгүй байдлыг хангахад Стратегийн ач холбогдол бүхий салбарт гадаадын хөрөнгө оруулалтыг зохицуулах тухай хуулийн төслийн шинжилгээ, гадаад орнуудын туршлага”. Харьцуулсан бодлогын судалгаа (СТ-11/203). УИХ-ын Тамгын газрын Судалгааны төв. 2011 он.

- 3. Бороо. “Гадаадын шууд хөрөнгө оруулалтыг шийдвэрлэгч хүчин зүйлс”. УБ., 2005 он
- Рек. Д. Баянбилэг. “Гадаадын хөрөнгө оруулалт, чөлөөт бүсийн эрх зүйн зохицуулалт”. УБ., 2009 он
- Рек. Ж.Амарсанаа. “Гадаадын хөрөнгө оруулалт”. УБ., 2009 он
- Ц.Түвшинзаяа. “БНХАУ-ын хуулийн эмхтгэл”. УБ., 2008 он
- www.baidu.cn
- www.sina.cn
- www.foreigninvestment.cl
- www.bcentral.cl
- <http://www.bcb.gov.br>
- www.mongolianminingjournal.com
- www.unctadstat.unctad.org
- Бразильд хөрөнгө оруулагчдад зориулсан хуулийн хөтөч
- Казахстан в 2010 году (статистический ежегодник). Эх сурвалж: <http://www.stat.kz/>
- Агентство Республики Казахстан по статистике. Эх сурвалж: <http://www.stat.kz/>
- Федеральная служба государственной статистики. Эх сурвалж: <http://www.gks.ru/>

(Footnotes)

- ¹ ФЗ от 9 июля 1999 года N 160-ФЗ “Об иностранных инвестициях в Российской Федерации”
- ² ФЗ от 29 апреля 2008 года N 57-ФЗ “О порядке осуществления иностранных инвестиций в хозяйственные общества, имеющие стратегическое значение для обеспечения обороны страны и безопасности государства”
- ³ “Үндэсний аюулгүй байдлыг хангахад Стратегийн ач холбогдол бүхий салбарт гадаадын хөрөнгө оруулалтыг зохицуулах тухай хуулийн төслийн шинжилгээ, гадаад орнуудын туршлага”. Харьцуулсан бодлогын судалгаа (СТ-11/203). УИХ-ын Тамгын газрын Судалгааны төв. 2011 он.
- ⁴ ФЗ от 25 февраля 1999 N 39-ФЗ “Об инвестиционной деятельности в Российской Федерации, осуществляемой в форме капитальных вложений”

УИХ.МН
СУДАЛГААНЫ САН